

Skogens sociala värden i den praktiska skötselplaneringen

En intervjustudie i Västerbottens län

*The social forest values in the practical management planning
An interview study in Västerbotten*

Maja Sjöquist

Arbetsrapport 470 2017
Examensarbete 30hp A2E
Jägmästarprogrammet

Handledare:
Eva-Maria Nordström

Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för skoglig resurshushållning
901 83 UMEÅ
www.slu.se/srh
Tfn: 090-786 81 00

ISSN 1401-1204
ISRN SLU-SRG-AR-470-SE

Skogens sociala värden i den praktiska skötselplaneringen

En intervjustudie i Västerbottens län

*The social forest values in the practical management planning
An interview study in Västerbotten*

Maja Sjöquist

Nyckelord: Ekosystemtjänster, Kommunikation, Socialt samråd, Intressekonflikter, Tätortsnära skog, Skoglig planering

Examensarbete i Skogshushållning vid institutionen för skoglig resurshushållning, 30 hp
EX0768, A2E

Handledare: Eva-Maria Nordström, SLU, institutionen för skoglig resurshushållning, planering
Examinator: Tomas Lämås, SLU, institutionen för skoglig resurshushållning, planering

Förord

Jag vill börja med att rikta ett stort tack till min fantastiska handledare Eva-Maria Nordström, skoglig resurshushållning vid Sveriges lantbruksuniversitet för den ovärderliga hjälpen, den stora kunskapen kring ämnet och godheten du bär på. Ett stort tack till Karin Öhman som bidragit med sin kunskap och idéer.

Även ett stort tack till de nio representanterna från Umeå kommun, Norra skogsägarna, Holmen Skog, Sveaskog, Svenska kyrkan och SCA Skog som ställde upp och tog sin värdefulla tid till intervjuerna så att jag kunde genomföra mitt examensarbete.

Jag vill även passa på att tacka mina klasskamrater 12/17 som tillsammans gjorde det här och alla ovärderliga kaffepauser som behövs när man skriver ett examensarbete. Men framförallt för det stora stödet och hjälpen vi givit varandra under denna tid. Slutligen vill jag ägna mina sista tackord till min kära familj och sambo för ert oändliga stöd och uppmuntran i de stunder det har känts som mest kämpigt.

Maj 2017 i Umeå

Med vänlig hälsning
Maja

Sammanfattning

Skogen bidrar till flera nyttiga funktioner och är inte endast en leverantör av timmer och massaved. Den ger förutsättningar för kollagring, biobränsle, vattenkvalité, svamp, bär, vilt, rekreation och friluftsliv. Den svenska skogen är en viktig nationell naturresurs och på senare tid har skogens sociala värden fått mycket uppmärksamhet. Idag bor 85 % av Sveriges befolkning i någon av de 2000 tätorter som finns i Sverige och skogen har blivit en plats för vardagsrekreation och friluftsliv vilket gör skogen till ett viktigt inslag i samhället ur flera perspektiv. Dock kan det uppstå intressekonflikter mellan skogens olika funktioner när dessa inte är förenliga med varandra. Syftet med denna rapport är därför att kartlägga hur större skogsaktörer beaktar och planerar för skogens sociala värden, t.ex. rekreation och friluftsliv, i sitt aktiva skogsbruk i praktiken. Detta gjordes genom kvalitativa intervjuer med nio respondenter från Holmen Skog, SCA Skog, Sveaskog, Svenska kyrkan, Norra skogsägarna och Umeå kommun. Resultatet visar att subjektiva bedömningar och den otydliga definitionen av skogens sociala värden försvårar arbetet att skapa en effektiv rutin i den praktiska planeringen. Kommunikation och dialog är de viktigaste verktygen för att skapa förtroende och samarbete med olika intressenter.

Nyckelord: Ekosystemtjänster, Kommunikation, Socialt samråd, Intressekonflikt, Tätortsnära skog, Skoglig planering

Abstract

The forest contributes to several different goods and services and is not only a supplier of sawlogs and pulpwood. Among these goods and services are carbon storage, biofuel, water quality, mushrooms, berries, game, recreation and outdoor life. The Swedish forest is an important national natural resource, and recently the social values of the forest have received much attention. Today, 85% of the Swedish population live in one of the 2000 urban areas in Sweden and the forest has become a place for everyday recreation and outdoor activities, which makes the forest an important part of the society from various perspectives. However, conflict of interests between different forest functions may occur when the different perspectives not are compatible with each other. The purpose of this study is to map how large forest owners take into account and plan for the social values of the forest, for example recreation and outdoor life, in the active practical forest management. The study is based on qualitative interviews with nine participants from Holmen Skog, SCA Skog, Sveaskog, Svenska kyrkan and Umeå municipality. Results indicate that subjective assessments and the vague definition of the social values of the forest are problematic in the work to create an effective routine in the practical forest planning. Communication and dialogue are the most important tools for establishing trust and collaboration with different stakeholders.

Keyword: Ecosystem services, Communication, Social consultation, Conflict of interests, Urban forest, Forest planning

Innehållsförteckning

Förord.....	2
Sammanfattning	3
Abstract.....	4
1 Inledning.....	6
1.1 <i>Bakgrund</i>	6
2 Syfte och mål	7
3 Skogens sociala värden.....	8
3.1 <i>Skogens sociala värden och dess betydelse för samhället</i>	8
3.2 <i>Målbilder för hänsyn till friluftsliv och rekreation</i>	9
3.3 <i>Policys och riktlinjer</i>	9
3.4 <i>Certifieringssystem</i>	11
3.5 <i>Hantering av intresse motsättning</i>	11
3.6 <i>Tidigare studier</i>	12
4 Material och metod.....	13
4.1 <i>Urval av intervjukandidater och fokusområde</i>	13
4.2 <i>Pilotintervjuer</i>	13
4.3 <i>Intervjuerna</i>	14
4.4 <i>Bearbetning av material</i>	15
5 Resultat	16
5.1 <i>Skogens sociala värden</i>	16
5.2 <i>Den praktiska skötselplaneringen</i>	17
5.3 <i>Rutin i den praktiska skötselplaneringen</i>	20
5.4 <i>Kommunikation och förståelse</i>	21
5.5 <i>Hantering av intresse motsättningar</i>	23
5.6 <i>Förbättringspotential</i>	24
5.6.1 <i>Markbyte</i>	24
5.6.2 <i>Information och samarbete med andra organisationer och intressenter</i>	25
5.6.3 <i>Marknadsföring av avsatta områden</i>	25
5.6.4 <i>Mer kunskap inom organisationen och till allmänheten</i>	26
5.6.5 <i>Bättre planeringsunderlag och riktlinjer</i>	26
6 Diskussion.....	28
6.1 <i>Skogens sociala värden</i>	28
6.2 <i>Den praktiska planeringen</i>	29
6.3 <i>Kommunikation och förståelse</i>	32
6.4 <i>Förbättringspotential inför framtiden</i>	32
6.5 <i>Kritisk granskning av studiens genomförande</i>	34
Slutsatser	35
Litteraturförteckning.....	36
Bilagor	39
<i>Bilaga 1 – Intervjuguide 1</i>	39
<i>Bilaga 2 - Intervjuguide 2</i>	41

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Skogen bidrar till flera nyttiga funktioner. Den skapar arbetstillfällen, ger förutsättningar för råvaruanskaffning, bioenergi, vattenkvalité, inlagring av kol, svamp- och bärplockning, vilt, rekreation och friluftsliv. Ett samlat begrepp för dessa funktionerna är ekosystemtjänster (Hansen et al., 2014).

Den svenska skogen är en viktig nationell naturresurs och den traditionella skogsnäringen är en betydande sektor men de sociala värdena har också betydande effekt för samhället. Rekreation och friluftsliv i skogen är en viktig del i människors vardagliga liv, till exempel är jakten ett stort intresse och en livsstil för många i Sverige men även exempelvis den dagliga skogspromenaden med hunden är en stor rekreationskälla för många. Idag finns det till exempel nästan 300 000 jägare registrerade i Sverige (Naturvårdsverket, 2017). Då 85 % av Sveriges befolkning är bosatta i någon av de 2000 tätorterna som finns i Sverige (Birkne et al., 2013) är den tätortsnära skogen en viktig plats för invånarnas vardagliga rekreation.

Majoriteten av den svenska befolkningen har någon anknytning till de ekosystemtjänster som skogen erbjuder. Friluftslivet och andra naturnära aktiviteter är betydelsefulla för allmänheten vilket gör skogen till en självklar plats för rekreation (Nilsson, 2011). De tätortsnära skogarna har en hög besöksfrekvens och förmedlar positiv känsla för människors välbefinnande vilket har uppmärksammats bland skogsägare, organisationer och allmänheten (SLU, 2009). Dock kan de olika ekosystemtjänsterna ge upphov till intressekonflikter mellan andra intressenter och det aktiva skogsbruket. I linje med att fler människor vistas i skog och natur uppstår det även fler behov och åsikter hur skogen ska se ut och skötas vilket inte alltid är förenligt med det brukande målet av skogen. Skogssektorn kritiserar för att förstöra upplevelsevärden för allmänheten och även historiska lämningar när de brukar och bedriver sin verksamhet. Det aktiva skogsbruket har och kommer alltid att ha en stor betydelse för Sverige och dess ekonomi, den svenska skogen är en stor del av samhällets infrastruktur (Rydberg, 2001). Stundtals kan kritiken vara hård mot skogsbruket. Våren 2012 fördes exempelvis en debatt i Dagens Nyheter om hur det moderna skogsbruket påverkar naturvärden men även sociala värden negativt (Zaremba, 2012).

Sedan 1990-talet har skogsbolag och många andra skogsägare utvecklat policys och praktiska rutiner för hur ekologiska värden ska kunna bevaras i brukandet av skogen. Liknande arbete med sociala värden har kommit igång under de senaste åren men har dock inte kommit lika långt. Till viss del finns riktlinjer för hänsyn till sociala värden på plats på olika nivåer i skogsbruket men frågan är hur dessa genomförs i praktiken. Exempelvis anser Skogsstyrelsen att det finns ett behov av en fortsatt samverkan och medvetenhet om skogens sociala värden (Birkne et al., 2013). För att skapa och bevara skogens sociala värden behöver skogsbruket utveckla sina planeringsrutiner och -verktyg.

2 Syfte och mål

Det övergripande syftet med denna studie är att kartlägga hur större skogsaktörer i Västerbottens län beaktar och planerar för skogens sociala värden, t.ex. rekreation och friluftsliv, i sitt aktiva skogsbruk i praktiken.

Mer specifikt syftar studien till att besvara följande frågeställningar:

- Hur definierar studiens deltagare ”skogens sociala värden”?
- I vilken mån skogens sociala värden beaktas vid planering?
- Hur informationen och samarbetet ser ut med andra intressenter och organisationer vid skötsel av skogar med höga sociala värden?
- Hur förbättringspotentialen ser ut när det gäller hänsyn till skogens sociala värdena?
- Om det finns någon skillnad mellan hur hänsyn till sociala värden tas i praktiken och de policys och riktlinjer som finns dokumenterade?

Med utgångspunkt från studiens syfte är målet att undersöka hur organisationer planerar och vidtar hänsyn till skogens sociala värden, samt hur kommunikationen med andra organisationer/intressenter ser ut. Studien ska även undersöka om det finns ett rådande behov av bättre dialog och kommunikation samt om det är någon skillnad mellan praktiken och de riktlinjer som finns dokumenterade angående beaktande till de sociala värdena. Det slutliga målet med studien är att informationen från denna studie ska kunna bidra till en ökad uppmärksamhet kring skogens sociala värden bland organisationer, i deras planering av skogsbruket.

3 Skogens sociala värden

Det följande avsnittet behandlar litteraturstudier kring betydelsen av skogen sociala värden för att bygga studien på en vetenskaplig grund och få en teoretisk bas till utformningen av studiens syfte och intervjuguider. Då studiens intervjukandidater är representanter från både skogsbolag, medlemsförening och kommun kommer *organisationer* vara ett samlat begrepp för dessa i studien. En organisation definieras som ”ett socialt samspel som är medvetet konstruerat för att uppnå bestämda mål” (Jacobsen & Thorsvik, 2008).

3.1 Skogens sociala värden och dess betydelse för samhället

Skogens sociala värden har en viktig betydelse för samhällets hållbara utveckling (Birkne et al., 2013). De sociala värdena har en rad av nyttiga funktioner för samhället där människor kan nyttja skogen i syfte till rehabilitering, skolbarn kan få en ökad förståelse för naturresurser och dess hållbarhet genom tillgänglighet och undervisning i skogsskogar, skogen kan även fungera som en samlingsplats och arena för integration (Skogsstyrelsen, 2004).

Den tätortsnära skogen är ur flera olika aspekter viktig eftersom den erbjuder många olika funktioner i flera olika avseenden och är den skogstyp som har högst besöksfrekvens, drygt hälften av alla skogsbesök uppges vara i den tätortsnära skogen (Skogsstyrelsen, 2004). Av de cirka 23 miljoner hektar produktiv skogsmark som finns i Sverige är cirka 502 000 hektar tätortsnära skogar. Den lägsta andelen tätortsnära skog finns i glesbebyggda Norrland och den högsta andelen i Svealand och Götaland (SLU, 2009) men skogens sociala värden finns över hela skogsmarksarealen i landet vilket inte får föraktas vid den skogliga planeringen. Skogens sociala värden är betydelsefulla i hela landet. Begreppet Skogens sociala värden börjades att användas inom skogssektorn för att definiera upplevelsevärden som människor upplever av skogen. Under 2013 arbetade Skogsstyrelsen fram en sammanställning av kunskapsläget om skogens sociala värden. I denna sammanställning anger Skogsstyrelsen definitionen ”*Skogens sociala värden är de värden som skapas av människans upplevelse av skogen* där värdena rör hälsa, välbefinnande och en god livsmiljö; fritidsupplevelser, friluftsliv och turism; upplevelsevärden och sociala naturkvaliteter; estetiska värden; pedagogik och kunskap om skog och miljö; lek, samvaro och sociala relationer; intellektuell och andlig inspiration; identitet och kulturarv” (Skogsstyrelsen, 2013). Skogens sociala värden varierar utifrån människors differentierande syn på friluftsliv och rekreation, begreppet inkluderar alla värden som bidrar till människans välfärd (Andersson & Rydberg, 2005; Rydberg, 2001).

Dagens samhälle har utformats så att vi lever i en allt mer stressande vardag med psykisk ohälsa som påföljd vilket har blivit ett problem i Sverige (Lundell et al., 2015). Idag finns det väl dokumenterade studier som visar att människors välmående påverkas positivt av att besöka skogsområden. I en studie undersöktes de mentala effekterna hos patienter med svårt utmattningssyndrom efter att dessa besökt skogliga omgivningar, undersökningen fick positivt resultat där patienterna beskrev att de kände sig lyckligare efter skogsbesöket (Sonntag-Öström et al., 2015). Det svenska samhället är i behov av attraktiva skogsområden eftersom friluftsliv och rekreation har en positiv påverkan på folkhälsan vilket reducerar omkostnader för sjukvården som påverkar samhällsekonomin på sikt (Berg, 2013).

Världshälsoorganisationen (WHO) belyser detta i en studie där resultatet visar att fysiskt aktiva individer som vistas i skogen kostar mindre för samhället än fysiskt inaktiva individer vilka ofta får högre sjukvårdskostnader (Faskunger, 2008). Organisationen Skogen i Skolan

grundades år 1973 i syfte att verka som ett samarbetsprogram mellan skogliga organisationer och skolor för att bevara och skapa skogliga kunskaper hos elever och lärare (Bergquist, 2007) skolskogar möjliggör utomhuspedagogik för barn och ungdomar. Cirka 15 000 lärare och 120 000 elever deltar årligen i Skogen i Skolan (Skogsstyrelsen, 2004) och verksamheten är väl etablerat men kan utökas. Större delen av skolundervisningar sker inom fyra väggar, dessutom samtidigt som omvärlden förändras och invånarna urbaniseras bidrar det till att barn och ungdomar glider ifrån förankringen och förståelsen för naturen och dess resurser.

3.2 Målbilder för hänsyn till friluftsliv och rekreation

Skogsstyrelsen arbetar proaktivt med att säkerställa och implementera kunskap kring skogens alla värden. I ett regeringsuppdrag som beslutades 2010-10-04 konstruerade Skogsstyrelsen målbilder för olika värden där dels målbilder för hänsyn till friluftsliv och rekreation relaterade till ett hållbart skogsbruk togs fram. Målbilden för friluftsliv och rekreation är uppdelade i fyra delområden: närskogar, friluftsskogar, uppehållsplatser samt stigar- och leder. Fokus ligger på upplevelsevärde (tabell 1). Målbilderna är rekommendationer till skogsbruket som beskriver den hänsyn som förväntas tas till de sociala värdena. Skogsstyrelsen betonar att det går att bedriva ett aktivt skogsbruk som baseras på ansvarstagande och kunskap som även inkluderar attraktiva miljöer (Andersson et al., 2013).

Tabell 1. Sammanfattning av målbilderna för friluftsliv och rekreation anpassning efter (Andersson et al., 2013).
Table 1. Summary of the management target for outdoor-life and recreation adjustment from (Andersson et al., 2013.)

<i>Avsättning för friluftsliv</i>	<i>Reservat och frivilliga avsättningar</i>	<i>Naturvårdande skötsel</i>
Närskogar	Den närmsta, tillgängligaste och mest nyttjade skogen	Bevara skogskänsla och främja tillgänglighet
Friluftsskogar	Allmänt nyttjade skogsområden	Anpassa hänsyn efter nyttjande och upplevelsekvaiteter
Upphållsplatser	Punkter där människor brukar vistas eller stanna till	Bevara upplevelsevärden och främja trivsamma miljöer
Stigar och leder	Alla typer av rörelsestråk använda vid friluftsliv	Bevara framkomlighet och främja attraktiva färdupplevelser

3.3 Policies och riktlinjer

Då tätortsnära skogar är mångfacetterade är det svårt att veta hur skogen ska brukas för att tillgodose alla värden och önsknningar från olika intressenter. Riktlinjer, lagstiftning, allmänna råd och en stor mängd litteratur finns tillgängligt, ändå är det tvetydligt hur skogsägare- och brukare ska gå tillväga vid skötsel av skogar med höga sociala värden. På senare tid har organisationerna dokumenterade riktlinjer där det definieras hur hänsyn till ekologiska värden så som sociala värden, ska beaktas i brukandet av skogen. Nedan följer en presentation av organisationernas riktlinjer funna via organisationernas webbplatser.

Holmen Skog: ”Synpunkter från allmänheten, myndigheter eller andra hanteras och dokumenteras enligt Holmens rutiner för social hänsyn och miljörapportering. Hygges storlek och form anpassas till omgivningen. Hyggesstorleken begränsas särskilt i rekreativsområden nära större tätorter. Hänsyn till landskapsbild och rekreativsområden bedöms och utformas från fall till fall. Utökad hänsyn kan tas nära större tätorter. Allmänt utnyttjande stigar, permanenta spår och leder rensas från avverkningsrester och lagas om så krävs för framkomligheten. Större gamla tjäderspelsplatser som samtidigt rymmer andra höga sociala naturvärden kan avsättas i Holmens hänsynsplaner. Välbesökta stora spelplatser kan överhållas” (Holmen, 2011).

Svenska kyrkan: ”Vi ska beakta synpunkter från interna och externa intressenter och ta hänsyn till samhällets intressen. Vårt skogsbruk ska nå eller överträffa de krav som följer av lag och förordning. Skogsbruket på eget markinnehav ska uppfylla kraven i FSC och/eller PEFC skogsbrukscertifiering beroende av certifieringsform” (Svenska kyrkan, 2012).

Sveaskog: ”Sveaskog ska vara ett föredöme när det gäller att utveckla ett uthålligt nyttjande av skogens olika naturresurser samt arbeta för att förverkliga de nationellt antagna miljömålen. Det innebär bland annat att skogens produktionsförmåga långsiktigt upprätthålls, negativ påverkan på vattenmiljön begränsas och värdefulla kulturmiljöer värnas. Den biologiska mångfalden ska bevaras i skogslandskapet och möjligheterna till rika naturupplevelser utvecklas” (Sveaskog, n.d.).

SCA Skog: ”SCA Skog skall bedriva en långsiktig och uthållig verksamhet som bland annat innebär att vi förenar hög och värdefull virkesproduktion med bevarande av den biologiska mångfalden i skogslandskapet. Vi skall vara öppna i vår information och föra en aktiv och konstruktiv dialog med intressenter både internt och externt” (SCA Skog, 2015).

Umeå kommun: ”Vi ska i alla våra delar av vår verksamhet, där så är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt, ta hänsyn till miljön och på så sätt skapa en grund för ett förebyggande miljöarbete” (Umeå kommun, n.d.).

Norra skogsägarna: ”Vi ska betrakta lagar och förordningar som minimikrav och utifrån detta bedriva ett ständigt förbättringsarbete. Allt förbättringsarbete avseende miljö och energi grundas på personligt ansvar hos medlemmar, anställda och entreprenörer. Vi ska öppet redovisa och kommunicera miljö- och energifrågor med kunder, anställda, medlemmar, leverantörer och övriga intressenter” (Norra skogsägarna, n.d.).

Skogsvårdslagen saknar tydliga lagar och bestämmelser om hur skogsägare ska beakta skogens sociala värden trots att Skogsvårdslagen sedan 1993 utgår från att skogens sociala värden ska värnas. Några detaljerade anvisningar finns inte vilket gör det svårt att tyda i vilken utsträckning hänsyn ska vidtas till de sociala värdena. I flera år brukades skogen med ett produktionsmål utan särskilt beaktande av andra värden. Efter skogsvårdslagens revidering tillkom det att hänsyn ska vidtas till andra allmänna intressen vilket kan utläsas i SFS 1979:429 1 §: ”Skogen är en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. Vid skötsel ska hänsyn tas även till andra allmänna intressen”.

De allmänna intressena definieras aldrig i lagstiftningen (Rydberg, 2001) vilket gör det svårt att tolka hur de sociala värdena ska beaktas i den praktiska skötselplaneringen. I miljöbalken (MB) kan det även tydas att hänsyn ska tas till de sociala värdena: MB 3 kap 6 § ”Mark- och

vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas. Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövården eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket” (SFS 1998:808).

3.4 Certifieringssystem

Idag är det vanligt att skogsägare är certifierade enligt olika standarder för att visa att de bedriver ett uthålligt och ansvarsfullt skogsbruk. En vanlig förekommande certifiering är Forest Stewardship Council (FSC) vilket är en oberoende, internationell medlemsorganisation. FSC sätter krav att samtliga skogsägare som är certifierade enligt standarden ska följa de restriktioner som finns angående hur ett aktivt och hållbart skogsbruk ska bedrivas utifrån miljöanpassat, ekonomiskt livskraftigt och socialt ansvarstagande skogsbruk (FSC, 2010). Under kriterium 4.4 i skogsbruksstandard av FSC betonas det att *”Planering och genomförande av skogsbruksåtgärder ska innefatta resultat av utvärderingar av sociala effekter. Samråd ska ske med individer och grupper (både män och kvinnor) som är direkt påverkade av skogsbruksåtgärderna.”* I bakgrundbeskrivningen av kriterium 4.4 står det att samrådsmötet ska vara ett kommunikativt möte och inte ett beslutande möte, beslutsunderlaget ska vara baserat på åsikterna från lokalbefolkningen vilket kan ge skogsbrukaren exempel på eventuella skogsåtgärder. Ett lyckat samråd ska präglas på en öppenhet från samtliga parter, en förtroendeskapande dialog samt ha förståelse för samrådets syfte och process. Det är mest effektivt att samordna ett samråd i fält för att tydliggöra planerade åtgärder och önskemålen från intressenterna (FSC, 2010). FSC har publicerat tio principer om hur skogsbruket ska bedrivas där det står i den sjätte principen att skogsbruk ska bedrivas: *”så att det både ger värdefull virkesproduktion och tillgång till andra nyttigheter som vilt, fiske, svamp, bär och rekreation”* (Lindhe & Stenmark, 1998).

En annan certifiering som är tämligen lika som FSC-certifieringen är Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes (PEFC). Det finns en viss skillnad mellan FSC och PEFC vilket är att FSC-standardens återspeglar aspekterna ekonomiska, ekologiska och sociala jämbördigt i den beslutsfattande processen medan PEFC har de tre aspekterna som ett riktlinje men inte som en grund i den beslutsfattande processen. Samtliga av studiens organisationer är certifierad enligt FSC och/eller PEFC-certifieringar.

3.5 Hantering av intresse motsättning

Det aktiva brukandet av skogen rymmer många olika intressen och uppfattningar vilket gör att det inte är frågan om utan när intresse motsättningar uppstår. Intressenternas anspråk är inte alltid förenliga med skogsägarens, vilket ger upphov till intresse motsättningar (Bruzelius & Skärvad, 2011). Sverige har inte heller varit förskonat från intresse motsättningar tidigare. Ett exempel på en annan intresse motsättning är den mellan rennäringen och skogsbruket. Större skogsägare är skyldig att bjuda in till samråd i renskötselns året-runt-marker, samrådet ska innehålla skötselåtgärdens omfattning, alternativa åtgärder ska diskuteras och i de flesta fall åstadkommer båda parter en lösning tillsammans (Sandström & Öhman, 2014).

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) menar att intressekonflikter är ett ofrånkomligt inslag i dagens samhälle och att omfattningen av konflikter kring naturresurser har ökat (Matiru, 2000). Enligt Bruzelius & Skärvad (2011) måste en organisation främja förtroendet hos sina intressenter för att upprätthålla sin legitimitet, det tar ofta tid att bygga upp ett förtroende men desto fortare att gå minste om det. Legitimitet handlar om organisationens stabilitet och livskraftighet på marknaden (Bruzelius & Skärvad, 2011) därför är det betydande hur organisationerna uppfattas av andra intressenter. Det är en utmaning att finna en lösning som omfattar en målprocess där både de ekonomiska, ekologiska och sociala intressena är sammanvävda och upprätthållande. Intressekonflikter mellan skogssektorn och andra intresseorganisationer kan försvåra och göra den skogliga planeringsprocessen ineffektiv, vilket gör det betydande för både skogsägarens legitimitet och effektivitet att finna en lösning som reducerar konflikter med andra intressenter.

I denna studie har författaren valt att åtskilja orden konflikt och konflikt, i tidigare empiriska studier används begreppet konflikt i samma syfte som konflikt. En konflikt kan således eskalera eller dekalera, bli mer eller mindre allvarlig, beroende på hur parterna behandlar varandra i en konflikt (Hallgren, 2003). I den här studien definieras intressekonflikter som den situation när åsiktsskillnader föreligger mellan olika intressenter och när dessa åsikter inte är förenliga med varandra. Intressekonflikt kan i sin tur ge uppkomst till konflikt som är en högre grad av fiendlighet och en icke-konstruktiv kommunikation. Men konflikter behöver inte endast vara negativa, dessa kan delas in i två huvudgrupper: funktionella eller dysfunktionella konflikter. En funktionell konflikt kan vara positivt medan en dysfunktionell konflikt istället uppfattas som destruktiv (Jacobsen & Thorsvik, 2008). En funktionell konflikt kan bidra att en skogsägare lägger om sina rutiner och genom detta förbättras. På grund av skogliga oenigheter kan nya infallsvinklar lyftas och ny information spridas vilket gör att organisationerna får ett tydligare beslutsunderlag och kan fatta bättre beslut. Bruzelius och Skärvad (2011) styrker också i linje med detta att det finns positiva konflikter vilket bidrar till att en organisation kan utvecklas och finna nya lösningar på ett problem.

3.6 Tidigare studier

Tidigare examensarbete har gjorts inom studieområdet där man studerat samhällets åsikter och önskemål gällande Holmens skogsbruk i tätortsnära skogar (Lundberg, 2016). Ett liknande examensarbete redogjorde för olika intressenters attityder kring tätortsnära skogen och dess skötsel i Sundsvalls kommun (Nilsson, 2011). Det har även gjorts en studie av intressekonflikter, med kartläggning och beskrivning av skogens sociala värden i Vilhelminas kommun (Linck, 2015).

Skogsstyrelsen har publicerat ett flertal studier för att vidareutveckla kunskapsläget kring skogens sociala värden och framhäva innebörden att beakta de sociala värdena i brukandet av skogen. Några studier som har gjorts inom ämnet är hur skogens sociala värden kan påverkas och främja en hållbar utveckling (Skogsstyrelsen, 2004). En annan rapport ger en beskrivande bild över skogspolitikens betydelse för skogens sociala värden samt skogens sociala roll och värde i Sverige (Rydberg, 2001). Det finns en stor mängd information kring ämnesområdet och denna studie berör endast en del på grund av studiens avgränsning.

4 Material och metod

Materialet i studien samlades in genom en kvalitativ metod med semi-strukturerade djupintervjuer samt kompletterades med litteraturstudier för att stödja arbetet på en vetenskaplig grund och stärka resultatets olika delar. SLU- bibliotekets söktjänst Primo användes till litteratursökningar. Genom studiens syfte och frågeställning är det av stor betydelse att få en inblick i deltagarens egna ord och perspektiv, vilket den kvalitativa metoden ger (Jacobsen, 2002; Trost, 1993). Med en utgångspunkt från tidigare forskning och studiens frågeställningar strukturerades två intervjuguider.

4.1 Urval av intervjukandidater och fokusområde

Studiens upptagningsområde avgränsades för att intervjukandidaterna skulle vara verksamma inom samma geografiska område, där Västerbottens län valdes som fokusområde.

För att få en inblick i arbetet kring beaktandet och den praktiska planeringen kring skogens sociala värden gjordes ett strategiskt urval av några större organisationer inom skogssektorn samt en kommun i Västerbottens län. Organisationerna som valdes till undersökningen var Umeå kommun, Norra skogsägarna, Holmen Skog, Sveaskog, Svenska kyrkan samt SCA Skog. En till två intervjukandidater från varje organisation valdes ut som representanter i studien. Genom att välja två intervjukandidater inom samma organisation fångade studien upp fler erfarenheter och perspektiv inom ämnet vilket även gjorde en möjlighet att analysera skillnader och likheter inom en och samma organisation. Kvalitativa intervjuer är tidskrävande och tar ofta längre tid än planerat, vilket gör studiens tidsbegränsning som en viktig faktor att beakta vid urvalet av antal intervjukandidater.

Totalt intervjuades nio intervjukandidater. Respondenterna nämns inte vid namn i studien utan betecknas utifrån sin befattning och vilken organisation de representerar. Det är väsentligt i studien att kunna tydliggöra vem som svarar för vad, beroende på organisation och befattning, för att möjliggöra senare analys och att kunna urskilja motstridiga åsikter mellan och inom organisationerna.

Urvalet av respondent är viktigt i en intervjustudie. Respondenterna i studien valdes ut genom följande huvudkriterier:

- Aktuell relevans och roll i beaktandet och den praktiska planeringen kring skogens sociala värden
- Flera års erfarenhet av skoglig skötselplanering
- Verksam i Västerbottens län
- Det frivilliga deltagandet och intresset att delta i studien

4.2 Pilotintervjuer

Två slumpvis utvalda personer (en med skoglig relevans och en utan skoglig relevans) valdes ut för att vara studiens pilotdeltagare. Genom detta kunde intervjuaren öva på att hålla en intervju innan det var dags för de reella intervjuerna. Pilotdeltagarna kunde även komma med åsikter om intervjuguidens innehåll som var svårt att förstå eller irrelevant för studien, genom detta kunde frågor och formuleringar revideras och förbättras.

4.3 Intervjuerna

Den första kontakten togs via mail som innehöll en kort introduktion om intervjuaren, studiens syfte, hur lång tid intervjun förmodligen kommer ta samt en förfrågan om det fanns ett engagemang att delta i studien. Om respondenten var intresserad att delta i studien togs en andra kontakt där intervjuens fysiska förutsättningar bestämdes utifrån respondentens önskemål. Det gavs även information angående inspelning samt att en sammanfattning av intervjun skulle skickas ut till varje respondent för godkännande innan materialet analyserades enligt forskningsetiska riktlinjer.

Samtliga intervjuer genomfördes vid ett fysiskt möte då det ger en bättre kontakt och det är enklare för intervjuaren att läsa av respondenten under intervjun (Jacobsen, 2002). Alla intervjuer skedde i en lugn och ostörd miljö där respondenterna kände sig bekväma (Trost, 1993), åtta av intervjuerna ägde rum på respondenternas kontor och en på Sveriges lantbruksuniversitet, Umeå. Intervjuerna varade mellan 41 minuter upp till 1 timme och 9 minuter. I denna studie användes semistrukturerade intervjufrågor istället för standardiserande frågeformulär vilket har fördelen att det ger en större flexibilitet under intervjun genom att kunna ställa följdfrågor och styra intervjun (Repstad, 2007). Det är viktigt att skapa en god dialog och förtroende mellan intervjuaren och respondenten, därför utformades intervjuguiden med några öppna och inledande frågor som var enkla för respondenten att svara på. Enkla frågor skapar även en positiv och avslappnad relation mellan intervjuaren och respondenten (Trost, 1993). Öppna frågor gör att respondenten använder sina egna associationer vilket är värdefullt i den senare bearbetningen av studien. Det finns även möjlighet att omformulera frågor för att öka förståelsen av frågans syfte (Holme & Krohn Solvang, 1997).

Två intervjuguides utformades som var anpassade utifrån respondenternas befattning vilket gjorde att en intervjuguide anpassades till målgruppen som arbetade med taktiska/strategiska frågor och den andra intervjuguiden var anpassad till den målgrupp som arbetade med operativa frågor. De olika intervjuguiderna var jämförbara och hade ett likartat innehåll men var inte identiska med varandra. De två slutgiltiga intervjuguiderna (Bilaga 1 & 2) utvecklades ytterligare efter att två intervjuer var utförda vilket resulterade i att intervjuguiderna blev anpassade efter en viss typ av organisation och befattning. Detta gör att resultatet främst innehåller citat från de stora privata skogsägarna. Intervjuguiderna behandlade skogens olika betydelse, skötseln i praktiken bevarandet och skapandet, kommunikation mellan intressenter, förbättringspotential kring skogens sociala värden, känslomässig anknytning där rubrikerna kategoriserades utifrån studiens utformade syfte.

I följande avsnitt kommer intervjukandidaterna inom SCA Skog, Holmen Skog samt Sveaskog som arbetar med taktiska/strategiska frågor benämnas som *planeringsledare*, samt kommer målgruppen av intervjukandidater som arbetar med operativa frågor benämnas som *fältplanerare*. Detta för att göra det enklare för läsaren att följa resultatet och diskussionen.

4.4 Bearbetning av material

Samtliga intervjuer spelades in med en diktafon samt en Iphone 5S för att säkerställa att inspelningsmaterialet inte skulle gå förlorat under arbetets gång. Efter varje intervju överfördes ljudupptagningarna till en dator och en extern hårddisk. Ljudfilerna spelades sedan upp och transkriberades och kodades utifrån intervjuguidens teman. Sammanfattning av varje intervju sammanställdes och skickades ut till respondenten för godkännande.

Därefter sammanställdes alla svar under respektive fråga, huvudsakligen i form av citat. För att få en tydlig struktur delades materialet in i sex olika teman: Skogens sociala värden, den praktiska skötselplaneringen, rutiner i planeringen, kommunikation och förståelse, hantering av intressekonflikter samt förbättringspotential. De olika temana valdes utifrån den underliggande meningen i texten och relevansen för att besvara studiens frågeställningar (Hedin, 1996). För att undvika talspråk justerades respondenternas citat utan att påverka betydelsen av citaten (Trost, 1993).

5 Resultat

I detta avsnitt presenteras resultaten av intervjuerna uppdelat på olika teman.

5.1 Skogens sociala värden

Majoriteten av studiens deltagare betonade att skogens sociala värden inte är ett enhetligt begrepp, utan att definitionen varierar från individ till individ. Flera av respondenterna talade om värdet av rekreation och avkopplingen som skogen bidrar till, de pratade osökt om att människor mår bra av att vistas i skog och mark. Områdesansvarig Sveaskog förklarade att *”Det är ett så väldigt brett begrepp. Det är olika hur folk ser på sociala värden”*, vilket även Stiftsskogvaktare Svenska kyrkan intygande om *”Det är inte helt enkelt. Jag tycker det är ett stort begrepp ”Skogens sociala värden”(...) ibland kan en person utge sig att föra många talan, man måste egentligen se bakom den personen, vad är det som egentligen gagnar samhället om man ska se på de sociala värdena?”*

Naturvårdsplanerare Umeå kommun instämde med Skogsstyrelsen definition om att *”skogens sociala värden är de värden som skapas av människans upplevelser av skogen”*. *”Det kan vara väldigt mångfaldigt. Om du frågar 10 personer så har de olika upplevelser av samma skog beroende på vad de ser i detalj, hur de upplever skogen och med vilka ögon de tittar på den med.”*

Flera av fältplanerarna anser att det inte borde finns någon större motsättning mellan skogsbruket och de sociala värdena, utan att de sociala värdena kan få en positiv effekt av det aktiva skogsbruket som bedrivs i Sverige. De menar att det finns faktorer som skulle vara annorlunda om inte det bedrevs ett aktivt skogsbruk. Utan skogsbruket skulle tillgängligheten till skogsbilsvägar vara begränsat, skogsbruket håller skogsbilvägarna öppna för allmänheten och åtgärdar vägarna vid eventuellt förfall. Det aktiva skogsbruket medför även attraktiva områden att besöka efter en skötselåtgärd. Hyggen med hallonris, gödslade skogar där det kommit upp rikligt med blåbär, promenadvänliga skogsbilsvägar och gallrade skogar var några exempel på områden där positiva bieffekter av skogsbruk gynnade vissa typer av sociala värden.

”Det är lätt att vi ses som den stora stygga vargen i många frågor, det blir lätt så (...) men vi gör mycket bra. Det är vi som håller vägarna i schack och gör att folk kan ta sig ut på många ställen och ibland är det faktiskt så vi tänker till att inför älgjakten om en väg är dålig kanske vi måste fixa till den inför jakten om vi kört mycket virke på den. Många människor tänker nog inte vems vägen är och vem som har gjort den körbar utan bara att där är en väg (...) utan istället tänker de att där har de tagit ner hyggen” (Produktionsledare SCA Skog).

Majoriteten av respondenterna var överens om att det lätt glöms bort vilken stor betydelse det svenska skogsbruket har när det blir tal om skogsbrukets negativa påverkan kring skogen sociala värden på sociala medier. Några av respondenterna menade att informationen sprids väldigt snabbt via sociala medier utan att vara källkritisk till själva innehållet. Det är lätt att få en felaktig bild på grund av en felaktig information i begynnelsen.

”Det jag har sett på det skogsbruket som vi bedriver är att vi inte har gjort någon större skillnad på den sociala hänsynen de senaste 50 åren som jag kan se det, utan vi har de samhällsnära skogarna, vi har våra skidspår, vi har alltid tagit hänsynen till det men vi

bedriver ett aktivt och ekonomiskt skogsbruk och om man går in och gör ett hygge, som egentligen aldrig är vackert, blir det alltid en chock för allmänheten om man tar upp det men som jag ser nu när det har gått två-tre år kommer det upp hallonris. Jag vet att nu i sommar står det åtta-tio bilar där varje dag och plockar hallon på det hygget och till det där hygget har vi byggt en skogsbilväg som gör att de har fått åtkomst till den marken (...) Jag tror inte att vi lägger pengarna för de sociala värdena utan det är en bieffekt av det skogsbruk som vi bedriver” (Stiftsskogsvaktare Svenska Kyrkan).

Ingen av de nio respondenterna tvivlade att positiva upplevelser av skogen bidrar till ett ökat skogligt engagemang hos yngre, ökar livskvaliteten och bidrar till en snabbare tillfrisknanden hos sjuka. Skogens sociala värden har flera positiva effekter av människors välfärd.

5.2 Den praktiska skötselplaneringen

Då det kommer till hur beaktandet i den praktiska skötselplaneringen är kring områden med sociala värden och den hänsynen som tas skiljer sig organisationernas förhållningssätt inte markant: representanterna för de olika organisationerna har i stort sett samma tankar och ser liknande utmaningar. En av respondenterna betonar att det aktiva skogsbruket alltid haft en stor betydelse för det svenska samhället. Men tiderna förändras menar respondenten: idag har skogen fått ett högt känslomässigt värde hos många, vilket ibland kan ge upphov till intressekonflikter mellan olika intressegrupper. Flera av respondenterna nämnde att det är av stor betydelse att ha en långsiktig planering och framförhållning speciellt kring områden där skogen har flera nyttjare. En annan respondent betonade att det är svårt att tillgodose oväntade åsikter utan en god framförhållning i skötselplaneringen. Traktplanerare Holmen Skog lyfte fram vikten av att ha framförhållning i planeringen *”Den dagen man står i fullbordat fack, man står vid ett område som är samrått, planerat och att det har gått så långt i planeringsprocessen har man inte så mycket att spela med.”* Fältplanerare SCA Skog betonade också innebörden att ha en strategisk planering, speciellt tätortsnära då skogen ofta delas upp i flera mindre avverkningar och sker i etapper vilket kräver en längre planeringshorisont.

Stiftsskogsvaktare Svenska kyrkan lyfte fram ett exempel där den långsiktiga planeringen medförde att en avverkning delades upp i två etapper istället för en stor slutavverkning genom att dela upp avverkningen i etapper minskas det totala hyggesintrycket. *”Jag hade låtit skogen komma upp så att den hade vuxit upp sedan när den skogen hade kommit upp tog vi området som gick längre mot deras hus men då hade de ändå röjskogen som hade kommit upp längre bort, det var ju också en anpassning som man kanske inte tänker på så mycket.”*

Alla berörda organisationer är certifierade enligt FSC och/eller PEFC och ska därför arbeta utifrån den standarden vars mål är att beakta och främja skogens sociala värden. Organisationerna har uttalade policys hur de sociala värdena ska värnas och hanteras men upplevelsen var att dessa var lite otydliga och sparsamma på hur faktiskt de sociala värdena ska beaktas i planeringen.

Två vanliga skötselåtgärder var: överhålla skogen och anpassa hyggesstorleken vilket inte är det bästa ur ett ekonomiskt perspektiv men det bidrar till en mer differentiering på åldersstrukturen vilket visualiserar skogens dynamiska process som några av respondenterna betonade var bra, vilket kunde synliggöra skogens olika växtfaser och på så vis kunna öka förståelsen hur skogen förändras över tid. En vanlig åtgärd kring områden med hög

besöksfrekvens var att området delades in i flera mindre avverkningar istället för en stor. Det visade sig vara positivt ur flera perspektiv, det totala hyggesintrycket reducerades och avdelningarna kunde visualisera hur skogen växer genom att ha mindre avdelningar i olika åldersklasser. Exempelvis kunde ett skidspår omfatta flera mindre avdelningar med varierande åldersklasser vilket leder till att motionärer kan ta till sig förståelsen att skogen förändras. Majoriteten av respondenterna anser att det är bra för organisationen att vidta hänsyn till de sociala värdena även om det resulterar i en viss ekonomisk förlust. De pratar osökt om begreppet goodwill, deras legitimitet samt att kunna vara livskraftiga. Traktplanerare Holmen Skog menar att skogsbolagen inte tål för mycket negativ kritik, det påverkar bolagets resultat på lång sikt. Det är därför viktigt att utveckla och underhålla förtroendekapitalet hos sina intressenter och kunder, vilket gör allmänhetens syn på skogsbruket och organisationen viktig.

”Vi vill inte att folk ska tycka att vi bara vräker ner skogen hur som helst, vi vill ju värna om det och det är viktigt för företaget. Vi vill också att det ska se snyggt ut, vi bor ju också här (...) det är för allas skull vi tar hänsyn” (Produktionsledare SCA Skog).

När Fältplanerare SCA Skog fick samma fråga blev svaret *”Om vi lämnar någonting måste vi hugga på något annat ställe, vi ska ha en viss volym och då måste vi planera på något annat ställe och ta mer där vi inte har så stora sociala värden, det är så det fungerar.”*

Under intervjuerna fick respondenterna definiera hur skogens sociala värden beaktas vid den praktiska skötselplaneringen. Samtliga respondenter menade att hänsyn beaktas till de sociala värdena och uppmärksammas inom hela organisationen. Samtliga av respondenterna menade att stora hyggen ska undvikas i största möjliga mån kring områden med hög besöksfrekvens. Flertalet av respondenterna menade även att hård markberedning generellt anses som negativt hos allmänheten, vilket gör att en skonsammare markberedning bör prioriteras om det är möjligt terrängmässigt.

”Det vet man själv att om det är markberett hårt, det ser lite ut som ett slagfält precis efteråt” (Produktionsledare SCA Skog).

”Det är väldigt viktigt just det här hur det ser ut efterhand. Det är ju helhetsupplevelsen” (Fältassistent SCA Skog).

Generellt ansågs uttag av avverkningsrester som grenar och toppar (GROT) som väldigt positivt av andra intressenter. Problemet är att det inte finns någon efterfrågan på GROT idag, vilket gör att det för tillfället inte finns någon avsättning för det. Samtliga respondenter betonade att stigar ska vara vandringsvänliga direkt efter en avslutad avverkning. Områden kring elljusspår gallras oftast lite hårdare och mindre hyggen tas upp för att öppna upp lite. Idrottsföreningar vill sällan ha kalavverkade områden intill sina motionsspår.

”Jag tror aldrig att vi har frihuggit ett helt elljusspår utan man försöker anpassa efter vart man är” (Produktionsledare Holmen Skog).

I områden där det råder hög besöksfrekvens kan det sparas extra många träd för att reducera det kala intrycket, ett exempel är att utföra en hårdare gallring istället för en slutavverkning. Sparandet av fröträdställningar är också en vanlig hänsynsåtgärd kring områden med sociala värden. Flera av respondenterna betonade att skötselåtgärderna röjning och/eller gallring ofta uppskattas positivt av andra intressenter men när det kommer till nästa stadium i

åtgärdsplaneringen och det blir ett hygge finns det högre risk att det kan uppkomma motsättningar då det sällan upplevs positivt när skogen försvinner. Idag finns det ett visst utrymme med den generella hänsynen i den skogliga planeringen som kan anpassas i beaktandet av allmänhetens åsikter. Ett problem är dock att det formella kravet som kan ställas på generell hänsyn endast är några procent vilket uppnås snabbt om exempelvis en skogsägare lämnar en kantzona mot en bäck eller strand. För skogsägaren landar det därför ofta i att en avvägning måste göras mellan det ekonomiska intresset och intresset av frivilligt bevarande av landskapsbilden.

”Så då blir varenda andra hänsyn en diskussion om ekonomisk ersättning (...) det är mycket goodwill, och jag kan förstå de privata skogsägarna att de räknar in de i runda slantar, 400.000 kr i kassan som de kan ge sina barn eller renovera hus för, om man sedan går in och diskuterar hänsyn räknas det i huvudet direkt att det blir mindre pengar och reaktionen blir nejnejnej. Av de stora skogsföretagen förväntar jag mig att dom har lite mer framåtsyn eftersom dom har en affärsplan, dom borde kunna räkna in det på ett annat sätt”
(Naturvårdsplanerare Umeå kommun).

En annan viktig faktor kring områden med höga sociala värden är att rätt information ska nås ut i hela kedjan, från fältplanerare till maskinförare. Stiftsskogsvaktare Svenska kyrkan sade *”Vi är extra noga vid tätortsnära områden att vi snitslar och instruktionerna är extra tydliga. Sedan försöker vi alltid åka ut till entreprenörerna när de startar en avverkning för att se till att det har gått hem det vi sagt(...)”*

Ibland kan det även hända att det är flera tomtägare som berörs inför en planerad skötselåtgärd, där önskemålen inte alltid är förenliga sinsemellan grannarna. En kan exempelvis ha ett önskemål att hen vill få bort träd för att öka tomtens ljusinsläpp medan den andra grannen vill ha kvar träden för att minska hyggesintrycket och insynen till tomt. Det är ofta en svår avvägning att möta i den skogliga planeringen för att kunna tillfredsställa alla intressenters åsikter. Några av respondenterna ville lyfta vikten av att förmedla någon form av konsekvensanalys till intressenterna för att öka förståelsen och innebörden av åtgärderna. Trots att fältplanerarna försöker förmedla möjliga konsekvenser kan de berörda parterna vara ihärdiga och det kan ibland fattas felaktiga beslut. Ett exempel på ett sådant beslut som en av respondenterna angav var när en grupp av granar lämnades trots hög risk för storm för att tillgodose den berörda partens åsikt. I detta specifika fall blåste granarna omkull och den berörda parten krävde sedan skadeersättning för olyckan. Respondenten menar att det är svårt att hantera sådana situation. Något som skulle förenklat situationen var om det var utfört ett socialt samråd där båda parter hade undertecknat vad som var överenskommet i det här fallet, men respondenten betonade även att det är betydande att förmedla konsekvenser på ett pedagogiskt och förståeligt sätt. Vilket även två andra respondenter påtalade:

”Vi försöker ge konsekvenser vad som blir om man lämnar skogen (...) det blir alltid konsekvenser av det man gör, så är det” (Produktionsledare Holmen Skog).

”Man får försöka förklara scenarion hur det kan bli med exempelvis storm” (Traktplanerare Holmen Skog).

När respondenterna fick frågan hur de får kännedom om vad som lokalt utgör sociala värden beskrev de, oberoende av befattning, att det är en koppling mellan olika faktorer såsom erfarenheter och kommunikation som utgör den lokala kännedomen. Enligt några av respondenterna är erfarenhet hos fältplanerarna en faktor som belystes som viktigast men

även att fältplanerarna besitter en god lokal kännedom. Två av respondenterna sade även att de trodde att det var en fördel om fältplaneraren var bosatta i samma geografiska område som den arbetade i för att komma närmre samhället och att det fanns en ännu starkare benägenhet att göra ett bra arbete. Respondenterna som hade andra befattningar tryckte på att det är fältplanerarna som har den bästa kunskapen i organisationskedjan när det kommer till frågor berörande de sociala värdena. En brist som fanns var att det är svårt att finna saker nedskrivet, därför är det viktigt att fältplanerarna är ute i fält och även har en god och aktiv dialog med andra intressenter för att finna det som samhällsinvånarna anser är värdefulla områden.

5.3 Rutin i den praktiska skötselplaneringen

Flera av respondenterna tyckte att det var svårt att arbeta och använda sig av en strukturerad rutin på grund av de subjektiva bedömningarna. Majoriteten av respondenterna ansåg att kommunikation och information är det viktigaste verktygen i rutinen av skötselplaneringen kring områden med sociala värden. Respondenterna menar att det är väldigt viktigt att föra protokoll på ett utfört socialt samråd, där underskrift ska finnas med från båda parter om vad som är överenskommet och sagt under samrådet. Det blir en säkerhet för både parter.

Områdesansvarige Sveaskog poängterade att det är viktigt att den hänsynen som tas fyller rätt funktion, därför är det viktigt att veta vad som efterfrågas i området ” *Efter 2014 kom det tydligare information hur vi ska hantera närskogar och allmänt utnyttjande skogar som friluftsområden, innan dess fanns det inget jättetydligt. Det var uttalat att det skulle tas hänsyn men sedan är det alltid den där avvägningen vad tycker folk är bra hänsyn? Ibland kan det vara så att det blev lämnat men sedan tycker ingen att det blev bra ändå. -Varför lämnade ni det där?* ”

Skogsskötselchef Sveaskog anser att den viktigaste rutinen kring dessa frågor är dialog med de berörda ” *Att prata ihop sig och att man inte går in och gör en åtgärd utan att ha pratat med de berörda (...) det är svårt att komma överens med alla men i de flesta fall går det att hitta någon lösning de flesta tycker är bra.* ”

Vid tillfällen där det sociala samrådet med en berörd part inte är färdigställt är det viktigt att veta vem i organisationskedjan som ansvaret tillfaller för vidare samråd. Det är viktigt att alla ska veta vad som gäller och att trakten markeras som ej tillgänglig för avverkning så länge inte det sociala samrådet är klart. Efter varje socialt samråd ska det finnas dokumenterat vad som är överenskommet samt underskrivit från bägge parter för att säkerställa informationen.

” *I traktplaneringen skriver man att kontakt har tagits med tomtägaren med namn och telefonnummer. Man skriver vem man har tagit kontakt med och allting i traktdirektivet (...) men är inte det gjort så sätter vi **nej** som tillgänglig i traktplaneringen och sedan måste vi skriva i traktdirektivet vem som vi lägger över ansvaret på* ” (Fältassistent SCA Skog).

Avverkningsanmälan skickas alltid in till Skogsstyrelsen och organisationerna har ett nära samarbete med Skogsstyrelsen kring områden med höga sociala värden. Några av organisationerna har även enskilda protokoll där sociala samråd ska dokumenteras för att på ett enkelt sätt följa upp avsättningar.

5.4 Kommunikation och förståelse

Samtliga av respondenterna ansåg att det var viktigt med en god dialog och kommunikation med olika intressenter. De betonade att kommunikation och dialog stärker relationen och förtroendet mellan organisationen och andra intressenter. Flera av respondenterna betonade vikten att kunna förmedla kunskapsläget ut till allmänheten och en annan respondent menade att det är viktigt att kunna hantera hur olika åsikter ska jämkas ihop.

”Man får försöka sköta det på ett sådant sätt att de flesta tycker att man har gjort rätt. Det är ungefär det man kan göra. Man kan aldrig åstadkomma att alla är nöjda och glada men att de flesta tycker att man hanterade det på ett okej sätt, det är nog dit man kan komma” (Skogsskötselchef Sveaskog).

Även om inte alltid dialog och kommunikation räcker hela vägen för att lösa en motsättning är det en användbar nyckel för att finna lämpliga lösningar. Det är dessutom svårt att resonera när något redan har gått fel vilket gör det till en stor betydelse att förmedla information och vidta dialog tidigt i planeringen.

”Information och kommunikation i första skedet är det viktigaste. Sedan är det en kompromiss och försöka väga ihop vad som är ekonomiskt försvarbart och i regel och för det mesta går det bra om man har informerat och om man har talat med intressenter så att de känner att de får möjlighet att uttrycka sig om de har någon önskan” (Traktplanerare Holmen Skog).

”Dialog och kunskap är två viktiga nyckelord när det gäller planering. Sedan måste man alltid ha respekt att folk har andra åsikter(...)” (Produktionsledare Holmen Skog).

”Kommunikation är oerhört viktigt att man pratar och det blir ännu viktigare för dom som inte äger skog och kanske inte har förståelsen” (Virkesområdeschef Norra skogsägarna).

En faktor som ger upphov till missnöjen och motsättningar är bristen på kommunikation. Samtliga av respondenterna tryckte på att kontakten med intressenter är en viktig del inför en kommande skötselåtgärd, främst när det gäller slutavverkning då det skapar starka känslomässiga reaktioner. Respondenterna menar att dialog och kommunikation reducerar intressekonflikter, och att det är viktigt att anpassa kommunikationen och dialogen utifrån situation till situation på grund av det subjektiva perspektivet på skog. Kontakt tas med berörd part oberoende om det är en enskild tomtägare eller en stor intresseorganisationer (exempelvis en orienteringsklubb). Den första kontakten under planeringsprocessen varierar något mellan de skogliga aktörerna. Några tillvägagångssätt som nämndes under intervjuerna var kontakt via telefon, mail, informationsblad i brevlådan, personlig direkt kontakt och kontakt med ordförande för en sommarstuge-/vägförening eller annan typ av organisation. Det är även vanligt förekommande att andra intressenter söker upp och tar kontakt med ansvarig fältplaneraren när de har upptäckt snitselband i sitt område. Ofta är intressenterna bara nyfikna på vad som är planerat för området men det kan även komma in önskemål och åsikter kring den kommande skötselåtgärden.

En svårighet som respondenterna beskrev fanns var att det är stora arealerna att täcka vilket försvårade för fältplanerarna. Det finns helt enkelt inte tid eller resurser att kunna möta alla intressenter på ett önskvärt sätt som även vore det mest optimala. Det är omöjligt att kunna vara överallt samtidigt och samla in information, sociala samråd är tidskrävande, vilket kan

leda till att andra arbetsuppgifter hamnar efter. I en planeringssituation vore en personlig kontakt med berörd part mest optimalt, men idag är det ett önsketänkande.

”Om de är mer intresserade på vissa ställen kanske man lägger ner mer tid också på det (...) det är ju ett jätteområde, jag kan ju inte åka och vara överallt” (Stiftskogsvaktare Svenska kyrkan).

”Är vi tätortsnära eller om vi är någonstans där vi vet är ett viktigt område försöker vi ha samråd med berörda parter. Höra vad de tycker, tänker och då försöker man lyssna och gehör för deras åsikter och tankar” (Produktionsledare SCA Skog).

Men det är inte alltid informationsspridningen ger den effekt som väntas. Områdesansvarige Sveaskog gav ett exempel där hen trodde att det skulle få en betydande effekt när informationsblad lämnades ut i brevlåda inför en kommande planerad skötselåtgärd. Förvånansvärt nog var det endast två personer som hörde av sig med åsikter. Hen betonade att informationen skickades ut i god tid för att invånarna skulle ha tid på sig att fundera och höra av sig med eventuella funderingar och åsikter. Med de två intressenterna som hörde av sig fördes en aktiv dialog: *”Ena personen kunde vi lösa det via telefonen (...) den andra som hade lite mer önskemål fick avverkningslaget ta kontakt med så hon kunde komma ut under pågående avverkning (...) när man uttrycker sig finns alltid en risk att man missförstår varandra. Hon hade möjlighet att komma ut när de var på plats, det är det bästa.”*

Områdesansvarige Sveaskog upplevde att intressenterna var nöjda över hanteringen. Under intervjuerna tog två av fältplanerarna upp hur intressenterna reagerar när de blir informerade om kommande skötselåtgärder. De betonar att det är väldigt varierande bemötande: många accepterar vad som kommer ske och en del ifrågasätter *”varför frågar du mig, det är er skog!”*

”Det är sällan det blir ett blankt nej utan jag tror att det beror på hur man lägger fram det, många gånger tror jag att det kan vara positivt inställda till det(...)” (Produktionsledare SCA Skog).

Under den senaste tiden har det varit stor uppmärksamhet i media huruvida det aktiva skogsbruket påverkar och hotar skogens sociala värdena. Lösningar och rutiner har beaktats från flera håll, och den effektivaste lösningen har varit en aktiv dialogprocess. Kommunikation är väldigt viktig i dessa frågor, dock är det svårt att tillgodose allas behov men att försöka finna en lösning som de flesta tycker är bra är målsättningen.

”Vi har tagit fram dokument både inom Sveaskog och tillsammans här uppe i norra Sverige just hur man ska ha den här dialogen när det gäller såna saker (...) det kan vara väldigt olika beroende på vad man har för åsikter så dialog är jätteviktigt” (Skogsskötselchef Sveaskog).

”Innan vi avverkar frågar jag folk som berörs om de har någon åsikt om kommande åtgärd och då får man väldigt bra respons faktiskt” (Fältassistent SCA Skog).

Det visade sig inte alltid vara själva skötselåtgärden som framhävde en intresse motsättning, utan att den berörda parten kände sig utestängd från planeringsprocessen.

5.5 Hantering av intresse motsättningar

Åtta av nio respondenter säger att de har upplevt intresse motsättningar som har involverat sociala värden. Det är inte alltid intressenternas åsikter stämmer helt överens med skogsägarens mål vilket ger upphov till intresse motsättningar. Tre av respondenterna uppger sig ha varit med om motsättningar som varit så starka att dessa eskalerat till konflikter och även fått hot.

”Det har varit vissa fall som har varit riktigt jobbiga och blivit ganska stor uppmärksamhet och egentligen om man analyserat så är grunden till allt säkert från början när man tog första kontakten att det blev fel. Det blev låsningar från respektive håll, att det blev som prestige från båda hållen, det blev lite uppblåst i media, tv och radio. Gör man inte rätt i början så kan det bli väldigt tokigt” (Traktplanerare Holmen Skog).

Dialog och kommunikation kan motverka en motsättning. Produktionsledare Holmen Skog menar att det är planeringsprocessen och kommunikationen som är avgörande för att reducera intresse motsättningar. Ofta beror det på intressegrupper anser att de inte fått tillräcklig med information för att kunna tycka till i tid, och när det är oåterkalleligt och motsättningar har kommit upp är det svårt att kunna motverka motsättningen.

Stiftskogsvaktare Svenska kyrkan talade om vikten av att förmedla skogens dynamiska process. *”Det händer hela tiden något i skogen, den växer, den sköts och den gallras. Andra intressenter måste förstå helheten att det hela tiden händer saker i skogen. Mindre områden gör att man ser att skogen växer i olika faser vilket människor kan se och få en förståelse över.”*

En annan svårighet som Produktionsledare SCA Skog tog upp var att det ibland är svårt att lyckas fånga upp alla intressenter och även områden med höga sociala värden. En av studiens respondenter gav förslag på vad som skulle kunna förenkla den praktiska planeringen kring områden med höga sociala värden. Hen menade att beslut i planeringen skulle kunna förenklas om hotspots, områden med sociala värden, identifierades och klassificerades för att sedan implementeras som ett lager i GIS (geografiskt informationssystem) tillgängligt för alla. Frågan ställdes till de andra respondenterna där åtta av nio respondenter var eniga om att det lät som en bra och utvecklande idé och att det skulle kunna förenkla planeringsarbetet som ett beslutsunderlag i den långsiktiga planeringen. Både områdesansvarige och skogsskötselchefen för Sveaskog beskrev att det skulle vara ett bra planeringsverktyg för en nyanställd områdesansvarig som inte hunnit få den lokala kännedomen. Det respondenterna ifrågasatte om idén var vem som skulle ta på sig och vara ansvarig över projektet och vem som skulle driva frågan vidare. Det skulle innebära ett större involverat samarbete mellan andra organisationer som är verksamma inom samma geografiska områden för att samverka kring planeringen av områden med skogens sociala värden. Tillsammans med olika organisationer och berörd kommun kan områden och avgränsningar bestämmas utifrån frekvensen av besökare och nyttjare av skogen.

”Det är klart att ett sånt arbete att sätta ner exakt vart gränsen skulle gå kanske är det svåra men jag tror att idag har vi ganska bra uppfattning om vilka bestånd vi vill bedriva de här alternativa åtgärderna i så jag tror att man skulle lätt med den lokala kunskapen som finns kunna göra såna uppdelningar” (Produktionsledare SCA Skog).

En annan problemställning som kan uppstå är motsättningen mellan de sociala värdena och naturvärdena, faktorer som gynnar naturvärden anses sällan positivt ur ett samhällssocialt perspektiv. Stående och liggande döda träd har varken ett upplevelsevärde för friluftsliv eller för rennäringen. Det är en avvägning mellan naturvård, friluftsliv och rennäring hela tiden menar en respondent, *”Så enkelt är det inte alltid, helt enkelt.”* SCA Skogs fältplanerare beskrev ett exempel på problem som kan uppstå mellan sociala värdena och naturvärdena. Hänsyn hade lämnats vid ett område och de berörda var nöjda över beslutet men när det sedan blåste omkull ville de att träden skulle tas rätt på. Men i FSC-certifieringen finns kravet att lämnad hänsyn inte får tas ut, utan den ska ligga kvar i skogen enligt certifieringen. Där uppstod en motsättning mellan de sociala värdena och naturvärdena och frågan ställs vilket värde som ska prioriteras.

5.6 Förbättringspotential

5.6.1 Markbyte

Samtliga sju respondenter som representerar organisationer med eget skogsinnehav tyckte att det skulle vara en lösning om organisationerna skulle kunna göra ett markbyte med kommuner i områden med höga sociala värden där det är svårt att bedriva ett ekonomiskt lönsamt skogsbruk. Några respondenter menade att kommuner har ett större intresse och kompetens för att utveckla de sociala värdena ytterligare. Behovet av att utveckla och avsätta sociala reservat tros bli en nödvändighet i framtiden. I takt med exploateringen av tätorter kommer det att bli viktigare att beakta de grönområden som blir kvar. Men frågan är vem som ska äga och förvalta dessa avsatta sociala reservat? Ett svar var att det är mest optimala vore att ägarna inte var privat skogsägare utan att det ägdes av allmänheten eftersom allmänheten är den största gruppen nyttjare av skogsområdet.

”Sedan har vi också på riktigt heta ställen där vi nästan tycker det är svårt att bedriva skogen ifrågasatt om det egentligen är vi som ska äga denna skog. Det är så många som har synpunkter på hur vi ska sköta skogen, och många som har intressen i just det området. Det kanske är kommunen som ska äga såna marker, för vi har svårt att bedriva ett ekonomisk skogsbruk på dem ställena (...) vi håller idag på med en förhandling om det, det kan vara en bra väg att gå. Speciellt i de kommuner som har skog som skulle passa oss bättre och där vi har skog som skulle passa dom bättre, där de kan utveckla de sociala värdena ytterligare” (Stiftskogsvaktare Svenska kyrkan).

”Fanns den möjligheten [att dessa områden ägdes av kommunen] så skulle det vara den bästa lösningen” (Skogsskötselchef Sveaskog).

”Det man får ha i åtanke i slutändan är att Umeå kommer växa, den skogsmark som avsätts den försvinner oavsett vem som äger den och dom som drabbas är dom sågverk, industrier som finns och arbetstillfällena försvinner sedan minskar man möjlighet till att binda koldioxid så helt lätt är det inte men som sagt Umeå kommer ju att växa oavsett vem som äger marken(...)” (Områdesansvarig Sveaskog).

En annan lösning skulle vara att implementera ett ekonomisk incitament där skogsägare måste vidta stora arealer social hänsyn för att inte påverka de sociala värdena för hårt.

5.6.2 Information och samarbete med andra organisationer och intressenter

Flera respondenter ansåg att kommunikationen aldrig kan bli för bra mellan organisationen och andra intressegrupper och att det idag finns många forum där det diskuteras, kommuniceras och sprids idéer. Kommunikationen skulle kunna effektiviseras genom att utnyttja nätet mer, men det finns en risk att det endast är en del av allmänheten som når fram med sina åsikter på det sättet. När det gäller hur samarbetet ser ut med andra skogsägare är det däremot mer sällan den kontakten tas och det var ingen som ansåg att det skulle behövas i någon större utsträckning i framtiden heller.

Respondenterna betonade att problemet egentligen inte ligger kring de kända områdena med sociala värden utan problemet ligger kring de okända områden som organisationerna inte identifierat. Under en av intervjuerna kom det på tal att Skogsstyrelsen hade en idé om att allmänheten skulle kunna skicka in tips om betydelsefulla och högt värderade områden för rekreation och friluftsliv. Det skulle dock finnas ett behov av att kvalitetssäkra informationen för att förslaget skulle kunna fungera, så att inte en enskild person skulle kunna få mer inflytande än andra samt att vissa intressen inte blir överrepresenterade. En farhåga var exempelvis att det bara speglar hur många fågeljägare det finns i ett speciellt område istället för värdefulla sociala områden. Fem respondenter trodde att behovet av samråd skulle bli större i framtiden, speciellt kring tätorter i områden som har höga besökstal. Det några respondenter oroade sig över var att tidsåtgången för sociala samråd skulle kunna bli stor och ta tid från den ordinarie arbetsuppgiften men de poängterade att ett socialt samråd skulle vara den mest effektiva processen för att nå ut med kommunikationen till berörd part.

5.6.3 Marknadsföring av avsatta områden

Generellt behöver organisationerna bli bättre på att marknadsföra sin verksamhet ut till samhället. Flera talar osökt om skötselåtgärder som görs med hänsyn åt de sociala värden men att det mesta sker på rutin och uppmärksammas inte, varken inom resten av organisationskedjan eller till samhället. Både Sveaskog och Holmen Skog betonade i intervjuerna att deras avsättningar finns öppna för allmän åskådning via deras webbplatser. Organisationerna lyfter fram ett antal objekt nära tätorten som samhällsbefolkningen kan uppsöka vilka är rekommenderade områden att besöka. Det är ett proaktivt pågående arbete som inte är helt färdigställt ännu. Flera av fältplanerare ansåg att det är en svårighet att nå ut med det som organisationerna gör bra men att de önskade att det fanns ett enkelt och opartiskt sätt att nå ut till samhället.

”De allra flesta tror att skogsbruk är att skövla till sista pinnen, och för företag skulle det varit bra att lyfta bra exempel” (Områdesansvarige Sveaskog).

”Det är någonting som vi skulle kunna bli bättre på att lyfta bra exempel för det är ju när man ser någonting angående en avverkning så är det 99 gånger av 100 något negativt (...) men det görs ju rätt mycket bra också” (Traktplanerare Holmen Skog).

”Jag tror att det gäller hela skogsbranschen att vi har mycket att jobba på där. Vi skulle absolut kunna bli bättre på att uppmärksamma det vi gör (...) Vi gör mycket bra självklart gör vi fel ibland, konstigt vore det annars men många gånger gör vi jättemycket gott” (Produktionsledare SCA Skog).

Två av respondenterna som arbetar med strategisk planering betonade att de kunde bli mer aktiva på sociala medier och utnyttja de verktyg som finns för att nå ut till samhället på ett mer effektivt sätt. En respondent var skeptiskt inställd till sociala medier, utan trodde snarare

att det skulle få motsatt effekt och att samhället skulle bli misstänksamma och tro att organisationen försökte dölja något genom att framhäva sig själv.

5.6.4 Mer kunskap inom organisationen och till allmänheten

Vid frågan om vad organisationerna såg för framtidspotential gällande vidare utveckling av kunskap inom organisationen och till samhället var svaren likartade. Respondenterna från Sveaskog anser att större kunskap om sociala värden och tätortsnära skogar skulle kunna förbättras inom hela organisationen, Holmen Skog betonade att mer kunskap alltid har ett mervärde och även att kunskap bidrar till en effektivitet. SCA Skog betonade att en bredare kunskap skulle behövas inom ämnesområdet. En av respondenterna från SCA Skog menar att SCAs planeringskurs skulle kunna utvecklas med ett avsnitt om sociala värden i den gemensamma planeringsutbildningen för att bredda kunskapen inom skogsbolaget. Svenska kyrkan menar att mer kunskap alltid behövs i hela kedjan. - *”Vi kanske inte tänker på det så mycket, men faktiskt gör vi det utan att vi reflekterar över att vi förstärker de sociala värdena och att kanske ska visa det (...) men sedan mer kunskap behövs alltid, man ska vara rädd för de som säger att de kan allt.”*

En av fältplanerarna presenterade en lösning som skulle kunna öka den nuvarande kunskapen om skogens sociala värden. Fältplaneraren menade att gemensamma årliga kalibreringsövningar och utbildningar som omfattar skogen sociala värden tillsammans på en lokal nivå skulle möjliggöra kunskapsspridning mellan sina kollegor. Skogens sociala värden är ett svårt begrepp: vad ska finnas där och vad ska inte finnas där? Intervjuaren påtalade lösningen till kvarvarande intervjuer där de andra respondenterna fick yttra sina tankar kring förslaget. Kalibreringsövningarna var något som de flesta upplevde väldigt positivt. De menade att fältplanerarna i stor utsträckning arbetar ensamma och fattar beslut efter sina bedömningar. Implementeringen av kalibreringsövningar skulle göra det enklare att fatta ett rättvisande beslut och känna sig säkrare och tryggare i sin befattningsroll. Fältplanerare SCA Skog trodde på idén *”Kalibrera tror jag är väldigt bra, för vi är många olika som alla har olika syn. Det finns ingen som är exakt lika (...) Det är väldigt bra för om du är ensam ute och planera så har du ingen att fråga utan sedan ska du stå för vad du har gjort, och då är det bra att ha det internet varje år, det tror jag.”*

”Det är ju en styrka om man varit överens hur man ska göra så blir det mer hållbart, utan istället för att det ska vara allmänt tyckande varje gång” (Traktplanerare Holmen Skog).

5.6.5 Bättre planeringsunderlag och riktlinjer

Behovet av att samråda kommer bli större i områden nära tätorter som är frekvent besökta av människor vilket kommer att kräva både tid och resurser från organisationerna. Gällande frågan huruvida bättre planeringsunderlag och riktlinjer behövs i beaktandet kring skogens sociala värden var åsikterna delade mellan organisationerna och befattningarna. En av respondenterna menade att *”Vi behöver tydligare styrmedel. Lagstiftningen gynnar den som vill bruka skogen, all annan hänsyn är goodwill och den räcker inte alltid långt.”* En annan respondent menade att hen upplever att de är tillräckligt detaljstyrda som det är och att det är viktigt att beakta äganderätten. En fältplanerare ansåg att det är av stor betydelse att ha tydliga styrmedel eftersom det är flera frågor som är invecklade och även känslomässigt laddade för många människor. Fältassistent SCA Skog menade att det är i så många led som det ska fungera och att det färdiga resultatet är svårt att påverka, vilket gör att det krävs tydliga regler och tydliga instruktioner för hur det ska hanteras. Det gäller att inför varje planeringssäsong vara förberedd och ha en strategi: Hur ska vi göra? Vem ska vi tala med? Fem av nio

respondenter ansåg att de önskade ett tydligare underlag och riktlinjer gällande planering kring skogens sociala värden.

Vid frågan om skogens sociala värden beaktades i traktdirektivet och/eller skogsbruksplanen och om det fanns ett önskemål att implementera de sociala värdena där var svaren varierande. En fältplanerare betonade att det är nog många flikar att hålla reda på medan hen kunde hålla med om att det kunde vara bra att ha en egen målklass för sociala värden eftersom de sociala värdena ofta går in under PF (produktionsskog med förstärkt hänsyn), vilket både omfattar naturvärden och de sociala värdena. En annan fältplanerare betonade att det skulle vara bra att kunna särskilja de sociala värdena och naturvärdena för att kunna visa andelen hänsyn som tas till de sociala värdena på ett enklare sätt. Stiftskogsvaktare Svenska kyrkan menade att det vore bra att ha en egen målklassning för skogens sociala värden för att kunna se hur mycket det är och att det kan vara en fördel att kunna särbehandla målklassen. Det blir en felaktig beskrivning av skogen om det blir klassat i målklassen NO, *”Vi har ju vår målklassning PG (produktion med generell miljöhänsyn), PF (produktion med förstärkt miljöhänsyn), NO (Naturvård, orört) & NS (Naturvård med skötsel). Vi skulle egentligen vilja ha en femte klass som heter social hänsyn, runt skidspår och sommarstugeområden – att göra en egen målklassning.”*

Några respondenter tror att planeringsarbetet hade kunnat effektiviseras eftersom det hade varit enklare att utvärdera och följa upp målklassning - skogens sociala värden.

6 Diskussion

I följande avsnitt presenteras diskussionen med indelningen skogens sociala värden, den praktiska skötselplaneringen, kommunikation och förståelse, förbättringspotential inför framtiden, kritisk granskning av studiens genomförande samt slutsatser.

6.1 Skogens sociala värden

En frågeställning som studien syftar till att besvara är hur skogsägare definierar skogens sociala värden samt i vilken grad de sociala värdena beaktas i deras praktiska planering. Skogens sociala värdena har en mångfacetterad betydelse för människor, och är ett öppet begrepp som omfattar varierande känslomässiga anknytningar vilket gör det svårt att tydligt definiera begreppet. Kommunen, staten, skogsägare och organisationer inom olika näringar har en viktig roll i arbetet och utvecklingen kring beaktandet av skogens sociala värden, och det är ett ämne som får en allt större betydelse och påverkan i det svenska samhället. Eftersom Sverige blir allt mer urbaniserat kommer de skogsområden som finns kring tätorterna att ha ett stort värde för samhällsinvånarna. För att inte förlora den kunskapen som finns om skogen är det viktigt för allmänheten ha tillgång till skog i sin omgivning. Barn och ungdomar kommer annars sakteligen glida ifrån att ha skogen som en naturlig lekplats. Sociala reservat, ett naturreservat med fokus på de sociala värdena, kommer bli en nödvändighet att satsa på i framtiden. Samhället kommer vara i behov av skogsområden.

I avsnitt 3.1 presenteras Skogsstyrelsens definition att ”*Skogens sociala värden är de värden som skapas av människans upplevelser av skogen*” tillsammans med exempel på olika aspekter av sociala värden. Under intervjuerna var ”pedagogik och kunskap om skog och miljö” en aspekt som särskilt belystes eftersom det var en faktor som ansågs vara en betydande del i det fortsatta arbetet kring skogens sociala värden. Det finns en möjlighet att implementera ett arbetssätt som bidrar till större kunskap i samhället för att minska oförståelsen samt att minska uppkomsten av motsättningar. Däremot är det upp till allmänheten vad de vill ta till sig för kunskap, intresse för hur skogsbruket fungerar kan givetvis inte tvingas fram men det finns arbetssätt för att skapa större förståelse och kunskap hos utomstående.

Tre andra aspekter som yttrades ett flertal gånger under intervjuerna och även ansågs ha en nära koppling till skogens sociala värden var: ”hälsa, välbefinnande och en god livsmiljö”, ”fritidsupplevelser, friluftsliv och turism” samt ”upplevelsevärden och sociala naturkvaliteter”. Alla dessa faktorer styrker förklaringar till varför skogens sociala värden är så brett begrepp vilket försvårar att ha ett tydligt formulerat mål hur skogens sociala värden ska värnas och beaktas i den skogliga planeringen. Sex av nio respondenter nämnde skogens sociala värden relaterat till en arbetsmiljö, vilket beror på ett partiskt perspektiv i studien. Studien visade att skogens sociala värden är tätt förknippade med tätortsnära skog, många av respondenterna utgår från den tätortsnära skogen när de talar om de sociala värdena. Den tätortsnära skogen var den skogstyp som majoriteten av respondenterna upplevde gav störst upphov till oenigheter då den är lättillgänglig för allmänheten och utgör en plats för vardagsrekreation och fritidsaktiviteter.

6.2 Den praktiska planeringen

Strategisk planering är nödvändigt för områden med höga sociala värden. Den långsiktiga planeringen är viktig om skogsägaren ska kunna planera för bra hänsyn till de sociala värdena. Det är viktigt att vara ute i god tid med skötselplaneringen för att hinna sprida information till närboende samt att ta till sig av intressenters åsikter för att kunna göra kloka avvägningar och för att tillgodose så många intressen som möjligt. Skogsstyrelsen förespråkar utveckling av kunskapsunderlag om skogens sociala värden (Skogsstyrelsen, 2013). Ett beslutsunderlag som föreslogs och som skulle kunna underlätta planeringen var att implementera ett GIS-skikt med utmarkerade hotspots som indikerar höga sociala värden, vilket ansågs väldigt positivt från respondenterna. Tanken är att GIS-skiktet skulle verka som en översiktsplan över ett samhälle och skulle fungera som ett beslutsstöd i den praktiska planeringen. Det skulle kunna jämföras med ett befintligt projekt, RenGIS, som utvecklades med syfte att sammanställa information om renbetesmarker. RenGIS gör det t ex möjligt att analysera och visualisera effekter av skogsbruk och annan markanvändning på betesmarker (Sandström, 2015).

GIS-skiktet skulle kunna visa vilka områden som faktiskt har en hög besöksfrekvens. Det skulle kunna underlätta hänsynsplaneringen samt bidra till att hänsynen beaktas på rätt plats och för rätt ändamål (Kangas et al., 2008; Nordström et al., 2011). Informationen om hotspots skulle kunna hämtas in från skogsnäringen, kommunen, allmänheten samt andra intresseorganisationer. På så sätt skulle områden med höga sociala värden kunna bevaras på de platser som anses mest värdefulla för samhället vilket skulle kunna motivera organisationerna i vetskapen om att vidtagen hänsyn har stor betydelse för samhället. Det skulle även möjliggöra att samla in information kring vilka skötselåtgärder som eftertraktas i området. Det är ett omfattande och resurskrävande arbete att samla in information och utveckla GIS-skikt över kärnområden för friluftsliv och rekreation, men det skulle vara ett bra beslutsunderlag för organisationerna och även kunna användas för i informerande syfte att hänvisa attraktiva strövområden för allmänheten att uppsöka. Det är svårt, en näst intill omöjlighet att kunna fånga upp samtliga intressenter i ett sådant område men en stor grupp av intressenter såsom vardagsmotionärer skulle vara ett mål. Det kan dock vara svårt att generalisera då alla tätorter är unika och har olika faktorer som påverkar men genom att involvera olika intressenter är det möjligt att skapa ett sådant verktyg (Lundberg, 2016). Ett GIS-skikt skulle integrera intressenters åsikter och bidra till en förbättrad överblick över en tätort. Ett sådant beslutsunderlag skulle kunna bidra till en effektivare planeringsprocess där samtliga parter känner delaktighet. Andra verktyg som skulle kunna underlätta den praktiska planeringen är beslutsstödsystemet Heureka som är utvecklat av Sveriges lantbruksuniversitet vilket skulle kunna användas för att analysera konsekvenser av planerade åtgärder och ta fram olika alternativa framtidsscenarioer. Detta skulle bidra till en betydligt effektivare planering samt att invånarna skulle få vara med och uttrycka sina åsikter om skötselåtgärder.

Skogssektorn har blivit allt mer medialt uppmärksammande och kritiserar för att förstöra skogens andra värden, några respondenter menade att tidningar och sociala medier ofta vinklar information och händelser på ett felaktigt sätt. Men det är inte endast negativ påverkan media medför, det finns positiva effekter som bidrar till att organisationen förbättrar sina rutiner samt att de blir bättre att visa skogsbrukets påverkan för samhället. Dokumenterade riktlinjer och respondenternas svar styrker det faktum att organisationerna är medvetna om och beaktar de sociala värdena. Det är värt att betona igen att skogssektorn har ett stort ansvar kring dessa frågor, dels att utveckla sin egen kompetens på en regional och lokal nivå men även att bjuda in allmänheten till informerande temakvällar, delta aktivt i organisationer

såsom Skogen I Skolan, bli bättre på att marknadsföra sin organisation, utveckla praktiska rutiner som exempelvis matris för sociala samråd. Det krävs även en förbättring att prata mer öppet och frekvent om begreppet inom hela organisationen. Skogsstyrelsen arbetar proaktivt med att utforma rapporter kring skogens andra värden men det krävs även en större implementeringsgrad av de framtagna målbilderna. Skogsstyrelsen fungerar som en sammankopplande organ i frågor gällande de sociala värdena.

En svårighet som finns är att de riktlinjer som finns såsom certifieringar, skogsvårdslagen och dokumenterade policys saknar en tydlig definition hur hänsyn ska tas kring de sociala värdena vilket skapar öppna tolkningar inom näringarna. På grund av den subjektiva bedömningen som varierar av människors upplevelsevärden och välfärd gör att det blir svårt att finna mätbara termer som hade förenklats för att på ett tydligt och konkret sätt beskriva vad som förväntas vid skoglig skötsel. Idag sker det ett aktivt beaktande kring de sociala värdena i den praktiska planeringen och det har uppmärksammats allt mer inom skogssektorn. Kring de områden organisationerna har identifierat att det finns höga sociala värden försöker de anpassa hänsyn i den mån de kan. Några vanliga skötselåtgärder var: anpassning av hyggesstorlek- och placering, överhålla skogen, lämna fröträdsställningar, dela upp avverkningar över en längre planeringshorisont, välja skonsammare markberedning där det är möjligt, åtgärda stigar- och leder efter avslutad skötselåtgärd, det råder en nolltolerans om nedrisning samt liggande stammar över stigar- och leder.

Tidigare utfördes GROT-uttag efter en åtgärd, vilket ansågs väldigt positivt från allmänheten. Det blev ett mer ordningsamt intryck. Idag är tyvärr efterfrågan på GROT näst intill obefintlig, men stigande priser på fossila bränslen och de rådande klimathotet kan komma att bidra till att skogsbränsle blir eftertraktat igen (Hofsten von, 2006) vilket skulle kunna öka efterfrågan. Dock kan det finnas en nackdel med att ta ut GROT ur ett samhällsperspektiv. På mindre bäriga trakter är det högre risk för körskador på grund av att skogsmaskinen som ska transportera avverkningsresterna till bilväg inte har några risade basvägar att köra på. Dessa körskador i form av djupa spår ger ett dåligt intryck både på ett estetiskt och miljömässigt sätt.

I enlighet med Skogsstyrelsens målbilder sammanfattas resultatet av respondenternas svar beaktande kring skogens sociala värden. Målbilderna är uppdelade i delmål:

- *Uppehållsplatser:* Kring välbesökta badplatser, utsiktsplatser och rastplatser beaktar organisationerna hänsyn i viss mån. Svårigheten är att finna oidentifierade uppehållsplatser, vilket GIS-sammanställningen som beskrivits tidigare skulle kunna möjliggöra och även en aktiv dialog.
- *Stigar- och leder:* Organisationerna poängterar att stigar- och leder ska vara vandringsvänliga efter en avslutad skötselåtgärd. Hänsyn tas även i viss utsträckning till hur områden som stigarna passerar igenom ser ut. Svårigheten kan vara att identifiera alla stigar- och leder under planering på vinterhalvåret.
- *Närskogar:* Kontakt tas med berörda parter och en dialog förs, en viss anpassning sker kring närskogar.
- *Friluftsskogar:* Här är det en avvägning mellan vad som är ekonomisk hållbart. När det gäller högt nyttjade skogsområden diskuteras frågan vem som ska äga området:

kanske vore det mest optimalt om kommunen ska äga dessa områden och skapa attraktiva sociala reservat. Eller skapa ekonomiska incitament.

Upphållsplatser och stigar- och leder är det delmål som krävs minst anpassning och sågs vara självklara platser att beakta hänsyn. Det handlar även om relativt låga arealer. När planeringen av skötselåtgärder börjar närma sig närskogar är det däremot en större tidskrävande process att föra dialog med berörda. Det börjar även handla om fler antal åsikter och behov. Hänsyn tas i den utsträckning som är möjligt. När det kommer till hänsyn kring friluftsskogar börjar det bli större arealer hänsyn som ska avsättas och ännu fler åsikter hur skogen ska brukas. Det börjar ske en större avvägning mellan vad som är ekonomisk försvarbart och inte. Skogsområden som har högt besöksfrekvens diskuteras vem som ska äga skogen för att bevara de sociala värdena. Äganderätten en faktor som togs upp ett flertal gånger under intervjuerna. Det tros vara en nödvändighet att förhandla markbyte med kommuner eller skapa ekonomiska incitament för bevarandet av de ekosystemtjänsterna som samhället idag behöver. De större privata skogsaktörerna menar att det är inte ekonomisk hållbart att avsätta stora arealer om de samtidigt ska kunna bedriva ett ekonomisk skogsbruk.

Kring friluftsskogar skulle det möjliggöra att skapa ett informerande system, genom att satsa på att sätta upp informerande skyltar med kort information vilken åtgärd som är utförd i området, hur gammal skogen är samt vad nästa åtgärd kommer vara skulle det kunna ge allmänheten som vill kunskap och en ökad förståelse hur skogen förändras. Analysen av resultatet styrker det faktum att studiens organisationer beaktar Skogsstyrelsens målbilder i den praktiska planeringen dock finns det ett behov av att förankra dessa målbilder ytterligare i hela skogssektorn samt att komma fram till fungerade lösningar som gör de olika intressen målen: de ekologiska, sociala och ekonomiska målen hållbara. Arbetet att implementera målbilderna skulle kunna utvecklas både via externa och interna utbildningar, där Skogsstyrelsen har en viktig roll att föra arbetet kring målbilderna vidare.

Den skogliga planeringen verkar i flera led och värdefull information ska föras vidare i hela kedjan. En god traktplanering och ett tydligt traktdirektiv har ingen betydelse i slutändan ifall inte maskinförarna har uppfattat informationen rätt gällande hänsynen som ska tas till de sociala värdena kring ett specifikt område. Ett stort engagemang från en fältplanerare kan dock spridas vidare genom hela kedjan och leda till att maskinföraren gör jobbet på bästa möjliga sätt. En fördel kan även vara om fältplaneraren/planeringsledaren/maskinföraren själv har lokal förankring. Resultatet visade att en högre samhörighet med samhället ökade viljan att göra ett gott arbete för de sociala värdena. När fältplanerare har lagt ner mycket tid på socialt samråd och planering kan det vara bra att åka ut till maskinföraren med den berörda parten för att på plats säkerställa att alla parter är överens och har förstått varandra. Genom att involvera intressenterna mer i planeringsprocessen ökar man förtroendet mellan parterna.

Det fanns inga större oenigheter över hur den praktiska planeringen skedde mellan planeringsledarna och fältplanerarna. Samtliga planeringsledare på Holmen Skog, Sveaskog och SCA Skog ansåg att det är fältplanerarna som besitter den främsta kunskapen om vad som lokalt utgör sociala värden samt hur planeringsprocessen sker. Det är viktigt att tala öppet och frekvent om arbetssättet kring hantering av sociala värden inom hela organisationen så att alla inom skötselkedjan är införstådda och involverade i planeringsprocessen.

6.3 Kommunikation och förståelse

Kommunikation och dialog är de viktigaste verktygen för att förmedla ny information och hantera motsättningar. Kommunikation mellan människor ger en förståelse för val av handlingsmönster. En effektiv kommunikation karakteriseras av öppenhet och feedback (Bruzelius & Skärvad, 2011). Kommunikation och dialog bör ske under ett socialt samråd, helst i fält, där båda parter kan få en förståelse för varandra inför en kommande åtgärd. Direkta samtal förmedlar rik information i högre grad än brev och epost som förmedlar information i ringa grad (Jacobsen & Thorsvik, 2008). Genom muntliga direkta samtal är det enklare att förmedla läget om situationen och få direkta reaktioner och respons. Inför skötselåtgärder omfattande höga sociala värdena måste fältplaneraren förklara på ett tydligt och enkelt sätt så att människor utan skoglig erfarenhet förstår innebörden av en viss skötselåtgärd.

Om intressenter utesluts kan det ge upphov till en så kallad *"lose-lose situation"* där ingen av berörda parter tjänar på utfallet. Det kan bero på att det har blivit låsningar och prestige i planeringsprocessen vilket gör det viktigt för organisationen att beakta och undvika att sådana situationer uppstår. Intressekonflikter bottnar oftast i att de olika funktionerna av skogen inte är förenliga med varandra, skogliga intressekonflikter är ett komplext problem som omfattar både sociala, ekonomiska och politiska frågor. Det som organisationerna upplever skapar störst konflikt från andra intressenter är drastiska förändringar av skogens utseende samt att intressenterna känner att de har blivit uteslutna från planeringsprocessen. Konflikter förekommer enskilt eller i en grupp, enskilda konflikter uppkommer när personliga platser hotas av skogsbruket som utsiktsplatser, insynsskydd till gårdar, svamp- och bärställen osv.

Ett vidareutvecklingsarbete är att etablera en matris för socialt samråd inom organisationerna. Det krävs en tydlig matris där det är uppspaltat hur det sociala samrådet ska gå till i detalj. Ett samrådsförfarande skulle leda till att missförstånd reducerades och delaktighet ökade vilket på lång sikt skulle resultera i högre förtroende och bidra till bättre beslut i den skogliga planeringen. Det har flera betydande anledningar att involvera samhällsinvånarna och andra intressenter i den planeringsprocessen. En aktiv lokal dialog med berörda håller dem kontinuerligt uppdaterad och informerad om vad som är planerat i deras område och det uppkommer inga oväntade drastiska åtgärder i närområdet. Det var också via lokal dialog som höga sociala värden identifierades vid åtgärdsplanering. Ett ökat förtroende mellan fältplaneraren och berörd part minskar planeringsprocessens komplexitet, och båda parter skulle vara mer tillfredsställda av slutresultatet. Ett starkt förtroende till varandra skapar ett bättre samtalsklimat vilket bidrar till värdefull information. Det är viktigt för framtida rekryteringar att ha väletablerade rutiner för sociala samråd för att minska oklarheter kring det tvetydliga begreppet och även skapa en säkerhet i befattningsrollen som fältplanerare.

6.4 Förbättringspotential inför framtiden

Intressekonflikter inom skogssektorn har alltid funnits och kommer alltid finnas där. Det kommer alltid finnas individer som har en annorlunda syn hur den konkurrerande markanvändningen ska brukas. Det går inte att gå förbi. Däremot så går det att förebygga intressekonflikters uppkomst. Skogens sociala värden har vunnit gehör såsom i Sverige och på en nationell nivå vilket gör att det kommer vara en nödvändighet att beakta de olika

funktionerna inom skogssektorn. Problematiken är att begreppet är tvetydligt vilket gör det svårt att värdera skogens sociala värden.

I linje med att de sociala värdena fått en betydande effekt i samhället är det många som har höga förväntningar på skogsbruket när man ser till de olika ekosystemtjänsterna. Konflikter mellan skogsbruket och andra intressenter har kommit av att befintlig kommunikation och dialog inte alltid är den enda lösningen för en motsättning som redan har uppkommit. Det behövs olika verktyg och ansatser för att förebygga konflikter. Studien undersökte vilken förbättringspotential det finns enligt organisationerna. Flera av organisationerna ansåg att de skulle behöva bli betydligt bättre på att framhäva det organisationen gör bra i förhållande till samhällets åsikter och de talade osökt om att det är viktigt att handla utifrån ett goodwill-perspektiv. Genom att marknadsföra speciella områden som är lämpliga som besöksskogar skulle det kunna locka ut allmänheten till specifika platser. Marknadsföringen skulle ske via sociala medier, sociala medier var något som flertal av organisationerna ansåg sig vara dåliga på att nyttja men som hade en positiv inställning till strategin för att nå ut till allmänheten. Det fanns ett mervärde hos organisationerna att marknadsföra och tillgängliggöra attraktiva strövområden. Några av organisationerna arbetade proaktivt med att lägga ut rekommenderade besöksområden för rekreation och friluftsliv tillgängliga via organisationernas hemsidor, men det skulle kunna förbättras ytterligare. Exempelvis fungerar Sveaskogs system så att du som intressent kunde klicka på en karta i vilken del av landet du vill besöka ett strövområde. Förhoppningen är att allmänheten ska nappa på idén och besöka områdena som är anpassade för rekreation. Ekoparker gör det lättsamt och bekvämt för människor att besöka skogen då det ofta är skyltat med stigar, leder och parkeringsplatser. Detta är något som antas komma öka mer och mer i framtiden då samhället kommer efterfråga fler lättåtkomliga områden för rekreation och friluftsliv. För att öka kunskap och förståelse skulle skyltar med information om den skogliga åtgärden med avseende hur åtgärden går till och påverkar skogen kunna sättas upp vid ett motionsspår där planeringen anpassats genom en längre planeringshorisont och ett flertal mindre avdelningar tagits upp med olika åldersstrukturer och skötselåtgärder. Marknadsföringen skulle även kunna utnyttjas för att visa på exempel där skogsägare vidtagit hänsyn vilket skulle påverka att det inte endast är negativ kritik som sprids via sociala medier utan även positiva händelser

Skogen i Skolan är ett exempel på en organisation som skapar förutsättningar och möjligheter för skogssektorn att sprida kunskap om skogen och dess resurser samt att skapa positiva upplevelser av skogen vilket kan öka det skogliga engagemanget och medvetenheten hos barn i tidig ålder. Skogens sociala värden är ett begrepp som måste synliggöras för att visa de andra värden som skogen ger samhället. Skogsbruket måste få ett bredare samhällsperspektiv likasom samhället måste få ett bredare perspektiv av brukandet av skogen. Det finns ett rådande behov av vidareutveckling av kunskap och förståelse. En ökad deltagandeprocess av andra intressenter i skötselplaneringen skulle förebygga motsättningar och förbättra relationen mellan skogsägaren och samhällsbefolkningen. I Skogsstyrelsen kunskapssammanfattning står det att *”kompetens och medvetenhet om skogens sociala värden och skog som resurs för lokal och regional utveckling behöver stärkas”* (Skogsstyrelsen, 2013).

Andra förbättringsförslag som tillkom under intervjuerna var vidare forskning om alternativa skötselmetoder, utbildningar och kalibreringsövningar. Det behövs en större och en säkrare kunskap i beslutsfattande hos de som utför åtgärderna, när beslut är tagna ska beslutsfattaren kunna stödja sina beslut. Det behövs även talas mer öppet och frekvent om begreppet under möten och utbildningar på en nationell, regional och lokal nivå, för att förbättra implementeringsgraden av rutiner, information och kunskap.

Däremot är det svårt att få skogens alla värden tillfredsställda och en så kallad *win-win situation*. Det går inte att optimera beslutsfattande där alla ekosystemtjänster ska maximeras eftersom de olika funktionerna växelverkar med varandra och det är ett komplex system. (Hansen et al., 2014). Trots att begreppet – Skogens sociala värden har expanderat är forskningen begränsad. Det behövs vidare forskning kring skapandet av sociala reservat, ekonomiska incitament, hur skogens olika funktioner ska optimeras samt hur man i framtiden ska kunna värdera funktionerna rekreation, svamp, bär, den biologiska mångfalden, kollagring, timmer och massa mot varandra.

6.5 Kritisk granskning av studiens genomförande

Avgörandet i val av metod är kopplat till studiens syfte (Trost, 1993). I denna studie föll valet på en kvalitativ metod för att besvara studiens syfte på bästa sätt. En kvalitativ studie ger djupa resonemang och handlingsmönster utifrån få observationer medan en kvantitativ studie gör att studien kan visa statistiska samband, som att visa visst antal procent och ange frekvenstal vilket inte skulle ge samma djup i denna studie.

Det var svårt att göra en heltäckande studie med nio respondenter från sex olika organisationer. Enligt Trost (1993) ska intervjuaren begränsa sig till ett litet antal intervjuer, kring fem stycken, för att få en överblick och ett sammanhang för att sedan kunna välja vilka ytterligare respondenter som kan vara intressesamt att intervjua för studiens syfte. I denna studie var det en viktig avgränsning att studera skogsägares syn på skogen sociala värden. Intressant hade varit att intervjua fler respondenter från andra intresseorganisationer med andra perspektiv i synen på de sociala värdena, men det skulle bli en annorlunda studie med andra resultat. Istället kan det vara ett förslag till fortsatta studier där även andra intressenter inkluderas, ett alternativ hade varit att intervjua de tre stora skogsbolagen med privat skogsinnehav och sedan några organisationer med andra intressen för att jämföra uppfattningar om beaktandet kring skogens sociala värden.

Intervjuaren blev positivt bemött av alla respondenter och de avvarade gott om tid för att besvara studiens frågor med en positiv inställning till studiens frågeställningar. Samtliga respondenter accepterade att vara med på en ljudinspelning vilket förenklade hanteringen av materialet och bidrog till en större säkerhet i studien. Intervjun blev mer som ett samtal där intervjuaren inte behövde fokusera på att föra anteckningar. Nackdelen med ljudupptagning är att transkriberingen är tidskrävande och bidrog till en viss stressnivå då det tog lång tid av studiens arbetstid. Känslan var att intervjuguidens öppna och inledande frågor skapade en avslappnad relation mellan respondent och intervjuare, respondenterna gav öppna och ärliga svar vilket gav ett empiriskt material till studien. Under intervjun fick respondenterna ta god tid på sig och fundera över sina svar. Trost (1993) betonar att intervjuaren inte ska vara rädd för tystnad eftersom det kan resultera i onödiga följdfrågor och en ökad mängd material.

För att få tillförlitligare material till studien valde intervjuaren att göra urval av två intervjukandidater från tre olika organisationer (Holmen Skog, SCA skog samt Sveaskog) där föll valet på att intervjua en fältplanerare och en planeringsledare. Från de andra tre organisationerna (Svenska Kyrkan, Norra skogsägarna och Umeå kommun) valdes en intervjuperson som fick representera hela organisationen. Varför det var intressant att intervjua både fältplanerare och planeringsledare inom samma organisation var för att se skillnad på svaren från två olika delar inom samma organisation. Det fanns även en större förväntan att planeringsledaren skulle använda sig av det som står på hemsidan och det som

organisationen i bemärkelse torde vidta för hänsyn och inte det som faktiskt görs i den praktiska skötselplaneringen. Norra skogsägarens intervju kandidat hade flera års erfarenhet från befattningen inspektor dock hade det varit ett förbättringsområde till studien att inkludera en inspektor från Norra skogsägarna för att få ytterligare ett perspektiv från en fältplanerare.

Slutsatser

- Det respondenterna upplever försvårar arbetet kring beaktande och bevarandet av skogens sociala värden är den subjektiva bedömningen av begreppet som skapar öppna tolkningar. Vilket försvårar planeringen och sänker motivation när det inte finns tydliga riktlinjer att följa.
- Både planeringsledare och fältplanerare ansåg att det bästa sättet att möta intressekonflikter var genom en aktiv dialog och kommunikation. De berörda parterna ville känna sig delaktiga i planeringsprocessen. Genom att vidta vissa förändringar kan konflikter reduceras. Sociala samråd är ett bra verktyg som förhoppningsvis kommer fortsätta användas i framtiden.
- En förbättringsåtgärd för att integrera andra intressenters åsikter i den praktiska planeringen kan vara ett GIS-skikt, vilket skulle bidra till en förbättrad överblick över en tätorts kärnområden. Det skulle förenkla arbetet att analysera och visualisera.
- I enlighet med studiens resultat, dokumenterade branschpolicys och de riktlinjer som finns arbetar de deltagande organisationerna med att beakta skogens sociala värden men det behövs vidare utveckling kring kunskapen om ämnet.

Litteraturförteckning

Andersson, E. et al., 2013. *Målbilder för god miljöhänsyn*. Jönköping: Skogsstyrelsens böcker och broschyrer Skogsstyrelsen.

Andersson, R. & Rydberg, D., 2005. *Naturen och hälsan*. Jönköping: Skogsstyrelsen förlag.

Anon., 2013. *Forest conflicts: A growing research field*.

Berg, M., 2011. *Skogen som klassrum*. Stockholm: Naturskyddsföreningen Naturskyddsföreningen.

Berg, M., 2013. *Människan i skogen - den skogspolitiken glömde*. Naturskyddsföreningen.

Bergquist, L., 2007. *Viktiga egenskaper hos framgångsrika svenska skolskogar*. Examensarbete. Umeå: Svergies lantbruksuniversitet

Birkne, Y., Rydberg, D. & Svanqvist, B., 2013. *Skogens sociala värden - en kunskapssammanställning*. Jönköping: Skogsstyrelsen böcker och broschyrer.

Bruzelius, L.H. & Skärvad, P.-H., 2011. *Integrerad organisationslära*. 104th ed. Lund, Sverige: Studentlitteratur AB.

Faskunger, J., 2008. *Samhällsplanering för ett aktivt liv*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut Statens folkhälsoinstitut.

FSC, 2010. *Svensk skogsbruksstandard enligt FSC med SLIMF-indikatorer*. Uppsala: FSC.

Hallgren, L., 2003. *I djupet av ett vattendrag - Om konflikt och samverkan vid naturresurshantering*. Doktorsavhandling. Uppsala: Svergies lantbruksuniversitet Landskapsplanering.

Hansen, K., Malmaeus, M. & Lindblad, M., 2014. *Ekosystemtjänster i svenska skogar*. Stockholm: Svenska miljöinstitutet.

Hedin, A., 1996. *En liten lathund om kvalitativ metod med tonvikt på intervju*.

Hofsten von, H., 2006. *Maskinell upptagning av stubbar - Möjligheter och problem*. Arbetsrapport. Uppsala: Skogforsk.

Holme, I.M. & Krohn Solvang, B., 1997. *Forskningsmetodik - Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2nd ed. Studentlitteratur AB.

Holmen, 2011. *Riktlinjer för uthålligt skogsbruk*. Örnsköldsvik: Holmen Skog.

Jacobsen, D.I., 2002. *Vad, hur och varför? Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*. 15th ed. Translated by G. Sandin. Lund, Sverige: Studentlitteratur.

Jacobsen, D.I. & Thorsvik, J., 2008. *Hur moderna organisationer fungerar*. 3rd ed. Bergen: Studentlitteratur AB.

Kangas, A., Haapakoski, R. & Tyrväinen, L., 2008. *Integrating Place-Specific Social Values into Forest Planning - Case of URM- Kymmene Forests in Hyrynsalmi, Finland*. Hyrynsalmi: Silva Fennica The Finnish Forest Research Institute.

Linck, L., 2015. *Skogens sociala värden i Dalasjö*. Examensarbete. Umeå: SLU Skoglig resurshushållning.

Lindhe, A. & Stenmark, P., 1998. *Certifiering av skogsbruk*. Danderyd: Sveriges Skogsvårdsförbund.

Lundberg, M., 2016. *Skogsskötsel på Holmens tätortsnära marker kring Överum*. Examensarbete. Umeå: SLU Skoglig resurshushållning.

Lundell, Y. et al., 2015. *Rehabiliteringsskog och virkesproduktion. Går de att kombinera?* Rön. Fakta skog.

Matiru, V., 2000. *Natural Resource Conflict Management and Resolution*. Rom: FAO. Naturvårdsverket, 2017. *Naturvårdsverket*. [Online] Available at: <http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Jakt> [Accessed 20 March 2017].

Nilsson, L., 2011. *Skogar med höga sociala värden inom Sundsvalls kommun - olika intressenters attityd till den tätortsnära skogen och dess skötsel*. Umeå: Sveriges Lantbruksuniversitet Skogens ekologi och skötsel.

Nordström, E.-M., Eriksson, L.O. & Öhman, K., 2011. *Multiple Criteria Decision Analysis with Consideration to Place-specific Values in Participatory Forest Planning*. Umeå: Silva Fennica.

Norra skogsägarna, n.d. *Miljö- och energipolicy*. [Online] Available at: <http://www.norra.se/verksamhet/Kvalitet%20och%20miljo/Miljo-%20och%20energipolicy/Sidor/default.aspx> [Accessed 28 March 2017].

Repstad, P., 2007. *Närhet och distans - Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. 4th ed. Lund: Studentlitteratur AB.

Rydberg, D., 2001. *Skogens sociala värden*. Jönköping: Skogsstyrelsen.

Sandström, C. & Öhman, K., 2014. *Samverkan och konflikt - rapport från Future Forests 2009-2012*. Umeå: Future Forests Sveriges lantbruksuniversitet.

Sandström, P., 2015. *A toolbox for Co-production of Knowledge and Improved Land Use Dialogues*. Umeå: Swedish University of Agricultural Sciences.

SCA Skog, 2015. *Miljöpolicy: SCA Skog*. [Online] Available at: <http://www.sca.com/sv/skog/Miljo-och-natur/Miljopolicy/> [Accessed 28 March 2017].

Skogsstyrelsen, 2004. *Skogens sociala värden - Hur kan skogens sociala värden tas tillvara bättre för att främja hållbar utveckling?* Jönköping: Skogsstyrelsens förlag.

Skogsstyrelsen, 2013. *Skogens sociala värden - en kunskapssammanställning*. Jönköping: Skogsstyrelsens böcker och broschyrer.

Skogsstyrelsen, 2014. *Skogsstatistik årsbok 2014*. Jönköping: Skogsstyrelsen.

Skogsstyrelsen, 2015. *Skogsvårdslagstiftning, gällande regler 18 juni 2015*. Skogsstyrelsen.

SLU, 2009. *Skogsdata 2009 - Aktuella uppgifter om de svenska skogarna från Riksskogstaxeringen*. Umeå: Sveriges officiella statistik Skoglig resurshushållning SLU.

SLU, 2016. *Skogsdata 2016*. Umeå: Sveriges officiella statistik Skoglig resurshushållning.

Sonntag-Öström, E. et al., 2015. *"Nature's effect on my mind" - Patients' qualitative experiences of a forest-based rehabilitation programme*. Umeå

Sveaskog, n.d. *Sveaskogs miljöpolicy*. Sveaskog Förvaltnings AB.

Svenska kyrkan, 2012. *Skogsskötsel- och miljöpolicy: Svenska kyrkan*. [Online] Available at: <https://www.svenskakyrkan.se/stiftensskogar/skogsskotsel--och-miljopolicy> [Accessed 28 March 2017].

Trost, J., 1993. *Kvalitativa intervjuer*. Lund, Sverige: Studentlitteratur AB.

Umeå kommun, n.d. *Miljöpolicy: Umeå kommun*. [Online] Available at: http://www.umea.se/umeakommun/kommunochpolitik/kommunensorganisation/verksamheter_ochstodfunktioner/tillvaxt/vivakompetenscentrum/arbetsmarknad/varaavdelningar/varmiljopolicy.4.183d59c103d4d349c380008564.html [Accessed 28 March 2017].

Zaremba, M., 2012. *Skogen vi ärvde*. Weyler Förlag.

Bilagor

Bilaga 1 – Intervjuguide 1

Introduktion:

- Kan du förklara lite kort vad du har för arbetsuppgifter inom företaget? Och hur länge du har arbetat med din nuvarande tjänst?

Skogens olika betydelse:

- Vad betyder skogen för dig? Är det viktigt för dig att vistas i skog och natur?
- Vilka skogliga faktorer tycker du är viktigast (motion, ekonomisk avkastning, jakt, svamp och bärplockning, rekreation och återhämtning, egna förslag)
- Hur definierar du ”Skogens sociala värden”?

Skötsel i praktiken - bevarande & skapande:

- Vad har ni för målsättning med ert skogsbruk?
- Hur uttrycks vikten av att beakta sociala värden inom organisationen?
- I vilken mån beaktas skogens sociala värden vid planering?
- På vilket sätt beaktas sociala värden;
 - I planeringen av skogsbruket?
 - Vid genomförande av åtgärder?
- Hur arbetar ni för att bevara och skapa nya sociala värden?
- Hur tror du exploateringen av tätorter påverkar synen och efterfrågan på de sociala värdena?
- Vilken/vilka skötselåtgärder används för att ta tillvara och utveckla de sociala värdena/tätortsnära skogar?
- Vilken/vilka skötselåtgärd undviks vid skötsel av tätortsnära skogar? Ges det några speciella riktlinjer till entreprenörerna?
- Till vilken grupp av allmänheten vänder ni er till när ni beaktar de sociala värdena?
- Har ni några speciella rutiner och verktyg för att hantera sociala värden?
- Beaktas de sociala värdena i trakttdirektiv/skogsbruksplaner? *Om nej, tror du att det hade effektiviserat planeringsarbetet?*

Kommunikation mellan intressegrupper:

- Hur ser informationen och samarbetet ut med andra intressenter och skogsägare vid skötsel av tätortsnära skogar/skogar med höga sociala värden?
- Tycker du kommunikationen behöver förbättras mellan olika intressenter?
- Hur får ni kännedom om vad som lokalt utgör sociala värden?
- Ser ni utförda tätortsnärskötselåtgärder som en länk i kommunikationen med andra intressenter?
- Har ni upplevt intressemotsättningar som involverat sociala värden? I så fall hur hanterades det och kunde något ha gjorts för att minska motsättningen?
- Tror du att det skulle förenkla att ta beslut om beaktandet till de sociala värdena om man identifierade och klassificerade områden med höga sociala värden och implementerat det som ett lager till GIS (*Geografisk informationssystem*)?

Förbättringspotential kring sociala värden:

- Upplever du att det behövs mer kunskap om sociala värden/tätortsnära skogar inom organisationen? (*I vilken del av kedjan?*)
- Hur tror du att man kan öka de sociala värdena med en låg inverkan på andra värden?
- Finns behov av tydligare riktlinjer inom organisationen för att minska oklarheter vid planering?
- Finns det behov av ett tydligare regelverk i beaktande till de sociala värdena?
- Finns det behov av bättre underlag till rutiner och verktyg vid;
 - planering och genomförandet
 - interaktionen med intressenter

Känslomässig anknytning:

- Tror du att positiva upplevelser av skogen redan som förskolebarn skulle kunna öka skogligt engagemang hos yngre? (*Delaktighet i friluftsförmedlandet, skogliga utbildningar, orientering*)
- Tror du att positiva upplevelser av skogen kan öka livskvalitén hos äldre och öka tillfrisknade hos sjuka?
- Är det något annat som du skulle vilja belysa i denna intervju som inte har tagits upp i de föregående frågorna?

Bilaga 2 - Intervjuguide 2

Introduktion:

- Kan du förklara lite kort vad du har för arbetsuppgifter inom företaget? Och hur länge du har arbetat med din nuvarande tjänst?

Skogens olika betydelse:

- Vad betyder skogen för dig? Är det viktigt för dig att vistas i skog och natur?
- Vilka skogliga faktorer tycker du är viktigast (motion, ekonomisk avkastning, jakt, svamp och bärplockning, rekreation och återhämtning, egna förslag)
- Hur definierar du "Skogens sociala värden"?

Skötsel i praktiken - bevarande & skapande:

- Har du fått utbildning om alternativa skötselåtgärder till tätortsnära skogar/höga sociala värden?
- Hur tas hänsynsplaneringen till de sociala värdena i praktiken?
- Hur uttrycks vikten av att beakta sociala värden inom organisationen?
- I vilken mån beaktas skogens sociala värden vid planering?
- På vilket sätt beaktas sociala värden;
 - I planeringen av skogsbruket?
 - Vid genomförande av åtgärder?
- Hur tror du exploateringen av tätorter påverkar synen och efterfrågan på de sociala värdena?
- Vilken/vilka skötselåtgärder används för att ta tillvara och utveckla de sociala värdena/tätortsnära skogar?
- Vilken/vilka skötselåtgärd undviks vid skötsel av tätortsnära skogar? Ges det några speciella riktlinjer till entreprenörerna?
- Till vilken grupp av allmänheten vänder ni er till när ni beaktar de sociala värdena?
- Har ni några speciella rutiner och verktyg för att hantera sociala värden?
- Beaktas de sociala värdena i trakttdirektiv/skogsbruksplaner? *Om nej, tror du att det hade effektiviserat planeringsarbetet?*

Kommunikation mellan intressegrupper:

- Hur ser informationen och samarbetet ut med andra intressenter och skogsägare vid skötsel av tätortsnära skogar?
- Tycker du kommunikationen behöver förbättras mellan olika intressenter?
- Hur får ni kännedom om vad som lokalt utgör sociala värden?
- Ser ni utförda tätortsnäraskötselåtgärder som en länk i kommunikationen med andra intressenter?
- Har ni upplevt intressekonflikter som involverat sociala värden? I så fall hur hanterades det och kunde något ha gjorts för att minska motsättningen?
- Tror du att det skulle förenkla att ta beslut om beaktandet till de sociala värdena om man identifierade och klassificerade områden med höga sociala värden och implementerat det som ett lager till GIS (*Geografisk informationssystem*)? (*Exempelvis fem målklasser beroende på hur viktigt området är för rekreation, friluftsliv och livsstil?*)

Förbättringspotential i beaktande till sociala värden:

- Upplever du att det behövs mer kunskap om sociala värden/tätortsnära skogar inom organisationen? (*I vilken del av kedjan?*)
- Hur tror du att man kan öka de sociala värdena med en låg påverkan på andra värden?
- Finns behov av tydligare riktlinjer inom organisationen för att minska oklarheter vid planering?
- Finns det behov av ett tydligare regelverk i beaktande till de sociala värdena?
- Finns det behov av bättre underlag till rutiner och verktyg vid;
 - planering och genomförandet
 - interaktionen med intressenter

Känslomässig anknytning:

- Tror du att positiva upplevelser av skogen redan som förskolebarn skulle kunna öka skogligt engagemang hos yngre? (*Delaktighet i friluftsförmedlingen, skogliga utbildningar, orientering*)
- Tror du att positiva upplevelser av skogen kan öka livskvalitén hos äldre och öka tillfrisknade hos sjuka?
- Är det något annat som du skulle vilja belysa i denna intervju som inte har tagits upp i de föregående frågorna?